

Tornem el
16 de gener

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 560 del 27/12 de 2022 al 15/01 de 2023 2,5 €

Visats a cop de talonari

14.801 persones han obtingut el permís de residència a l'Estat espanyol a canvi d'una inversió superior a mig milió d'euros, esquivant la llei d'estrangeria

pàg. 4-11

EDITA

La Directa SCCL

Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1

08028 Barcelona

Tel: 935 270 982

Mòbil: 661 493 117

directa@directa.cat

www.directa.cat

DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no racista, no sexista i no androcèntric. La DIRECTA no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

QUI SOM?**A fons**

Maties Lorente i Eloi Latorre

Miralls

Gemma Garcia i Giuseppe Savino | miralls@directa.cat

Impressions

Laia Alsina | opinio@directa.cat

Cruïlla

Guillem Martí i Tere Alberó | cruïlla@directa.cat

Roda el món

Oriol Andrés i Joan Mas | internacional@directa.cat

Expressions

Irene Selvaggi i Adrián Crespo | expressions@directa.cat

La indirecta

Àlex Romaguera i Mariana Cantero

Correcció

Miriam Tijani | correccio@directa.cat

Edició

Maties Lorente i Eloi Latorre | edicio@directa.cat

Coordinació web

David Bou, Gemma Garcia i Jesús Rodríguez

Coordinació País Valencià

Ester Fayos | paisvalencia@directa.cat

Audiovisuals

Marta Pérez | audiovisuals@directa.cat

Administració i subscripcions

Jordi Vilaró | administracio@directa.cat

Coordinació de fotografia

Victor Serri | fotografia@directa.cat

Coordinació d'art

Pau Fabregat | disseny@directa.cat

Comunicació

Estel-la Marcos | directa@directa.cat

Difusió

Anna Celma | xarxes@directa.cat

Publicitat i distribució

Miriam Blázquez | publicitat@directa.cat

Gestió web

Talaios Koop.

MITJANS COL-LABORADORS:

El Setembre, La Rella, El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahòtsa, Soberania Alimentaria i AralInfo

CONTACTES:

General directa@directa.cat

Redacció Barcelona redaccio@directa.cat

Redacció València paisvalencia@directa.cat

Subscripcions subscripcions@directa.cat

Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: Victor Serri i Pau Fabregat

La DIRECTA enguany hem rebut dues subvencions de la Generalitat de Catalunya, que representen un 5% del nostre pressupost.

SUMARI

A FONTS

4-11

Visats exprés per a grans fortunes

El mecanisme que preveu l'obtenció del permís de residència per mitjà d'una inversió de mig milió d'euros, sovint en béns immobiliaris, genera sospites d'emparar pràctiques d'evasió fiscal i un greuge comparatiu amb qui ha d'enfrontar aquest tràmit per la via ordinària. Per Gemma Garcia, Marc Iglesias i David Bou. Fotos: Victor Serri.

MIRALLS

12-15

Vídues amb història

Anna Iñigo entrevista la historiadora Amaia Nausia, que ha investigat el paper de les vídues a la Navarra dels segles XVI i XVII i reflexiona sobre el rol social subsidiari de la dona al llarg de la història. Amb fotografies de Carlos Baglietto.

IMPRESSIONS

16-18

Cas Hasél i el relat patrimonial

Estat i transnacionals pugnen pel control de la dissidència. Per Iban Martínez Cárceles, il·lustrat per Borja Lozano.

Lobbies i control dels transgènics

Per Joserra Oliarrieta d'Assemblea Pagesa amb il·lustració de Sansalab.

CRUÏLLA

19-21

Quan compartir té bon gust

Els obradors comunitaris són un fenomen a l'alça mitjançant el qual diversos projectes agroalimentaris de proximitat comparteixen espais i maquinària per a l'elaboració dels seus productes. Un reportatge de Laura Font Sentís.

RODA EL MÓN

22-26

Perú, crisi política i fractura social

Sectors de fora de la capital protesten per la destitució del president Castillo. Per José De Echave Cáceres.

No-violència a Ucraïna

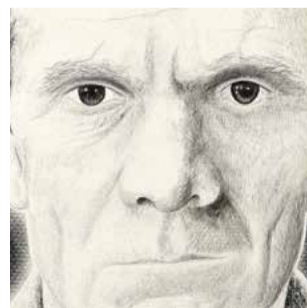
Una realitat més enllà del militarisme. Per Maties Lorente.

Síria i Turquia, abocades a entendre's

Anàlisi de Michele Giorgio.

EXPRESSIONS

27-31

Passió per Pasolini

El centenari del naixement de l'escriptor i cineasta ha suposat tota una redescoberta bibliogràfica. Per Ivan Alcázar; il·lustracions: Marc Méndez.

Si la teva mort fos un vestit

Un relat d'Olga Codina il·lustrat per Tània Manzanal.

Tria de novetats editorials

Per Josep Pimentel i Eloi Latorre.

INDIRECTA

32

Lluitar per la vida d'un riu

Entrevista a Rudi Estela Posada, activista del Moviment de Dones Amarú i del col·lectiu Ríos Vivos, que lluita contra la instal·lació de la represa més gran de Colòmbia en el riu Cauca, el projecte Hidroituango. Per Berta Camprubí, amb foto de Victor Serri.

Si t'agrada la 'Directa', regala-la

Aquest hivern, aprofiteu i regaleu una subscripció conjunta a la DIRECTA i a 'Pikara Magazine', tot un referent del periodisme amb perspectiva feminista. Amb el regal, rebreu una caixa plena d'objectes especials per aquesta promoció.

A dins hi trobareu:

- L'últim anuari de 'Pikara Magazine'
- Un exemplar de la DIRECTA 557 amb un reportatge sobre el biaix masculista del sistema de salut
- Un monogràfic de 'Pikara Magazine' sobre periodisme feminista
- Una llibreta, una postal i dos adhesius amb il·lustracions d'Helga Ambak elaborades exclusivament per aquesta promoció

Encara sou a temps de fer un regal que es pot tocar, que dura tot l'any i que té voluntat transformadora. Amb aquest enllaç accedireu a la targeta de regal i, si teniu dubtes, ens podeu escriure, com sempre, a directa@directa.cat.

/ VICTOR SERRI
I PAU FABREGAT

Amb mig milió d'euros per invertir, es pot aconseguir el permís de residència a l'Estat espanyol mitjançant un procediment senzill i ràpid. Els anomenats "visats d'or" no requereixen ni tan sols residir a l'Estat i es concedeixen en vint dies. Des que van entrar en vigor, el govern espanyol n'ha concedit 14.801 a canvi d'una inversió d'aquesta quantia o superior, sovint immobiliària

Gemma Garcia

Una parella russa compra un immoble per valor de 803.000 euros a Roses (l'Alt Empordà). A través d'una empresa, una dona ucraïnesa adquireix apartaments a Cambrils (el Baix Camp) per un total de més de 700.000 euros. Un home xinès es decideix per un pis al barri de Sarrià de Barcelona que supera els 600.000 euros. Els seus països d'origen i el destí de les seves inversions són diferents, però comparteixen el mateix objectiu: beneficiar-se dels anomenats "visats d'or" o *golden visa*, la concessió de la residència per a persones de fora de la Unió Europea a canvi d'una inversió.

El camí per arribar a residir al territori espanyol no és igual per a tothom. Només si es té un mínim 500.000 euros en efectiu i un bon assessorament serà molt ràpid i fàcil en comparació amb el procediment ordinari al qual se sotmet qualsevol persona migrada. La sol·licitud de visat per a inversores es resol en un període màxim de vint dies, implica la residència per a dos anys -renovable per períodes de cinc anys-, autoritza a treballar, no obliga a residir físicament a l'Estat espanyol un mínim de dies l'any i també permet

Permís de residència exprés per a les grans fortunes

Segons un informe de Transparència Internacional i Global Witness, a l'Estat espanyol s'inverteixen cada any 976 milions per obtenir la residència

el trasllat simultani de la família -cònjuge, descendència menor d'edat o dependent econòmicament i ascendents a càrrec. A més, contràriament al que ocorre amb el procediment ordinari, si transcorregut el termini exprés no hi ha hagut resposta, la llei estableix que s'entendrà com a residència concedida per silenci administratiu.

Per Lourdes Parramon, cap de Relacions institucionals de l'Oficina Antifrau de Catalunya, el missatge que es trasllada és que "la ciutadania és un bé de mercat, un actiu que es pot comprar, que la llei està feta a mida per al poder i que no hi ha igualtat d'oportunitats". De fet, el Parlament Europeu, en un informe de l'any passat, defensa que la residència europea no pot ser una mercaderia, titlla programes com el del visat d'or de "parasitisme" i l'assenyala com un procediment envoltat de "manca de transparència".

Ja fa gairebé una dècada que el govern de Mariano Rajoy (PP) va desplegar aquesta catifa vermella al capital estranger. La situació de crisi econòmica va ser el pretext usat per justificar l'agilització i simplificació del procés d'atorgament de visats i autoritzacions de residència a les grans fortunes extracomunitàries. A més de la inversió immobiliària de mig milió d'euros lliure de càr-

regues hipotecàries, la llei 14/2013, de suport als emprenedors i la seva internacionalització, també permet bescanviar la residència per dos milions d'euros en títols de deute públic, per un milió en accions o participacions en empreses espanyoles o per la creació d'un projecte empresarial "d'interès general". Així mateix, a més de les inversions, també facilita la residència a emprenedores, professionals altament qualificades i investigadores.

La Xina, Rússia i els Estats Units, al pòdium

Des que va entrar en vigor aquesta llei fins al març d'enguany, el govern espanyol ha conferit la residència a 14.801 persones a canvi d'una inversió, 12.830 de les quals els darrers cinc anys, fet que evidencia una evolució clarament a l'alça. La Xina (amb 3.738 permisos) encapçala la llista de concessions per origen des de 2017, seguida de Rússia (3.083), els Estats Units d'Amèrica (511), Ucraïna (499), l'Iran (429) i el Regne Unit (398). I amb el permís a la butxaca, les persones beneficiàries gaudeixen de lliure circulació per l'espai Schengen (àrea que comprenen 26 països europeus).

Aconseguir informació sobre la matèria és una tasca àrdua. Les dades no són públiques i els »

» ministeris espanyols es passen la pilota. La DIRECTA ha pogut accedir a les dades del Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions per mitjà de l'organització Transparència Internacional i del representant de Més per Mallorca al Senat.

Ja sigui en forma de concessió de residència o de ciutadania (com passa a Malta, Bulgària o Xipre), aquesta mena de programes existeixen en tretze dels 27 estats membres de la UE i, segons un informe del Parlament Europeu publicat el 2021, almenys 130.000 persones se n'han beneficiat. L'Estat espanyol, per tant, no és una excepció, però sí que, juntament amb Hongria, Letònia, Portugal i el Regne Unit (quan encara pertanyia a l'estructura comunitària), formava part del grup que havia concedit el nombre més gran de visats d'or -més de 10.000-, tal com apunten Transparència Internacional i Global Witness en un informe de l'any 2018. També era l'estat on més diners s'havien invertit a canvi de concessió de residències: 976 milions d'euros de mitjana anual.

Brussel·les ja va fer sonar les alarmes sobre aquests procediments l'any 2019. Un informe de la Comissió Europea conclouia que "plantegen riscos per als estats membres i la UE en conjunt, inclús en termes de seguretat, blanqueig de capitals, corrupció, elusió i evasió fiscal". Amb tot, les posicions contundents contra el procediment només han aflorat fa poc en relació amb els de ciutadania russa arran de la guerra a Ucraïna. David Martínez, director de Transparència Internacional Espanya, ho exemplifica d'aquesta manera: "Si vostè és un cleptòcrata o un polític corrupte en algun país amb un estat de dret fràgil i vol sortir-ne per gaudir de la seva riquesa, pot pensar en Espanya com un espai de llibertat on li poden concedir la residència de forma ràpida, fàcil i si té sort, inclús fins per mer silenci positiu". Tot són facilitats: el tràmit es pot dur a terme des del país d'origen, per mitjà del consolat; o en el mateix territori de l'Estat espanyol -per exemple, si la persona sol·licitant hi ha viatjat amb un visat turístic-, per mitjà de la Unitat de Grans Empreses i Col·lectius Estratègics (UGE-CE), que depèn de la Secretaria d'Estat de Migracions.

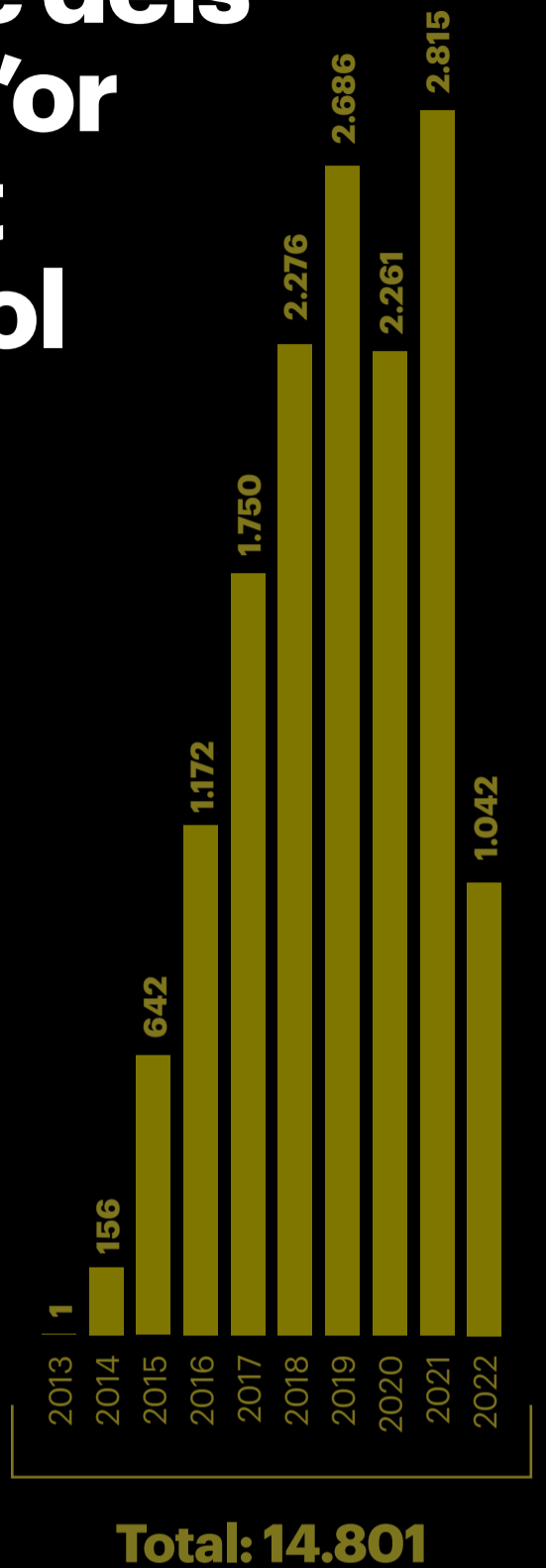
Els noms de les persones que s'acullen a la mesura no són públics, però, fa poc, a través del diari *El País*, ha transcendit que l'expresident mexicà, Enrique Peña Nieto, està instal·lat a Madrid gràcies a un visat d'or mentre se l'investiga al seu país per "blanqueig de capitals i enriquiment il·lícit". Sobre el paper, el fet d'estar sota una investigació judicial no és cap trava perquè la norma només estableix la línia vermella dels antecedents penals. Els altres requisits, a més de no tenir la ciutadania d'un altre país de la UE, es limiten a disposar d'una assegurança mèdica pública o privada, demostrar la possessió de mitjans econòmics suficients i formalitzar la inversió establerta per llei.

De fet, per a aquesta mena de *residents de guant blanc* no és ni obligatòria una estada mínima a l'Estat espanyol, un privilegi que permet mantenir la residència fiscal al país d'origen (es considera que un individu és resident fiscal quan roman físicament en territori espanyol més de 183 dies o hi té el nucli principal de les seves activitats econòmiques). Cristian Balcells, director del despatx Balcells Group, que tramita visats per a inversionistes, reconeix que "això és altament favorable, perquè evita la necessitat de tributar per totes les rendes obtingudes a tot el món al territori espanyol". Al seu torn, Àlex Madariaga, funcionari en excedència de l'Agència Tributària i membre d'Attac Catalunya, afegeix que sense aquesta exigència d'estada mínima, les persones amb ciutadania en paradisos

L'expresident mexicà Enrique Peña Nieto està residint a Madrid gràcies a un visat d'or mentre se l'investiga al seu país

El rastre dels visats d'or a l'Estat espanyol

Evolució de residències concedides per inversió

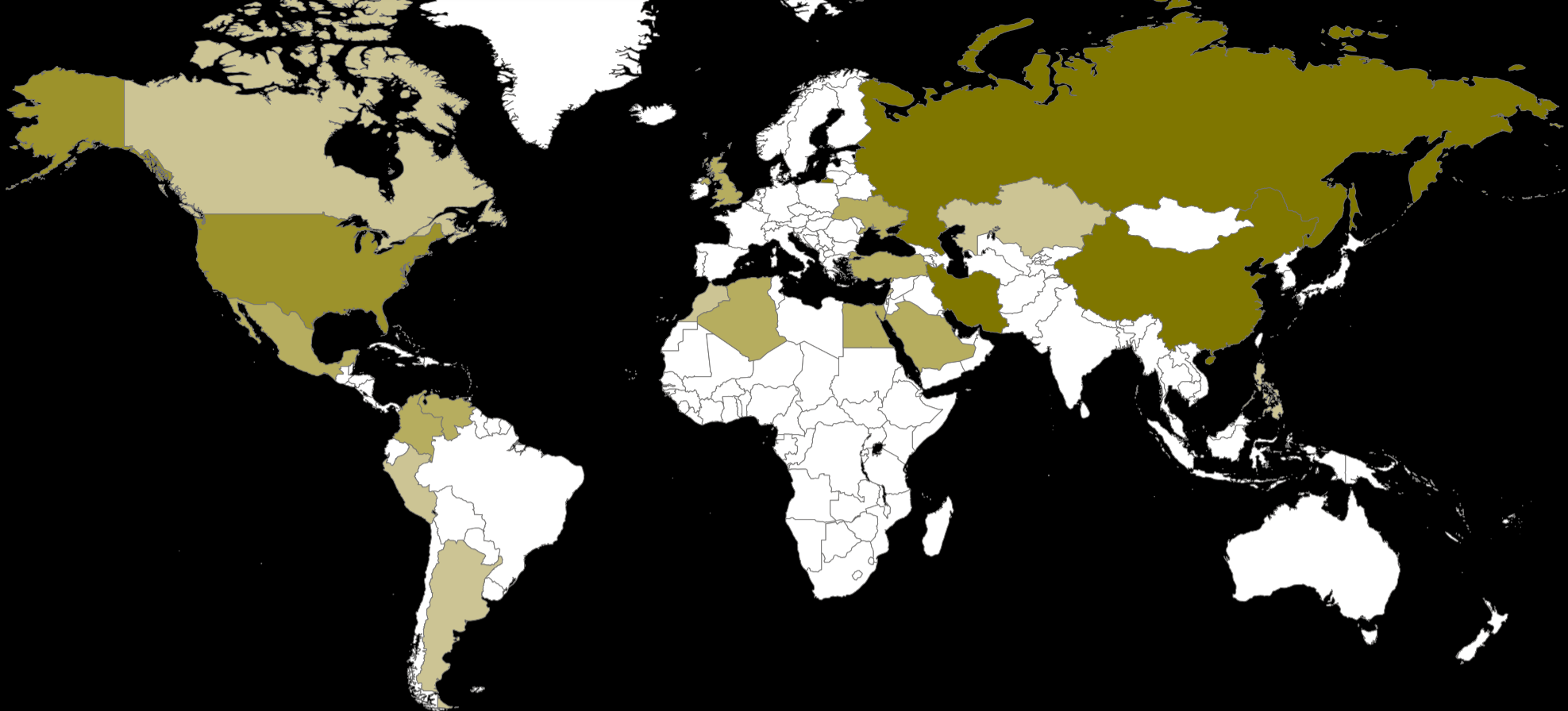

FONT: Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions

fiscals poden continuar beneficiant-se de la fiscalitat d'origen. Els darrers cinc anys, 93 persones de cinc països considerats paradisos fiscals per la Unió Europea han aconseguit permisos de residència per aquesta via: Tunísia (37), Bahrain (19), Corea del Sud (17), els Emirats Àrabs Units (15) i Panamà (5).

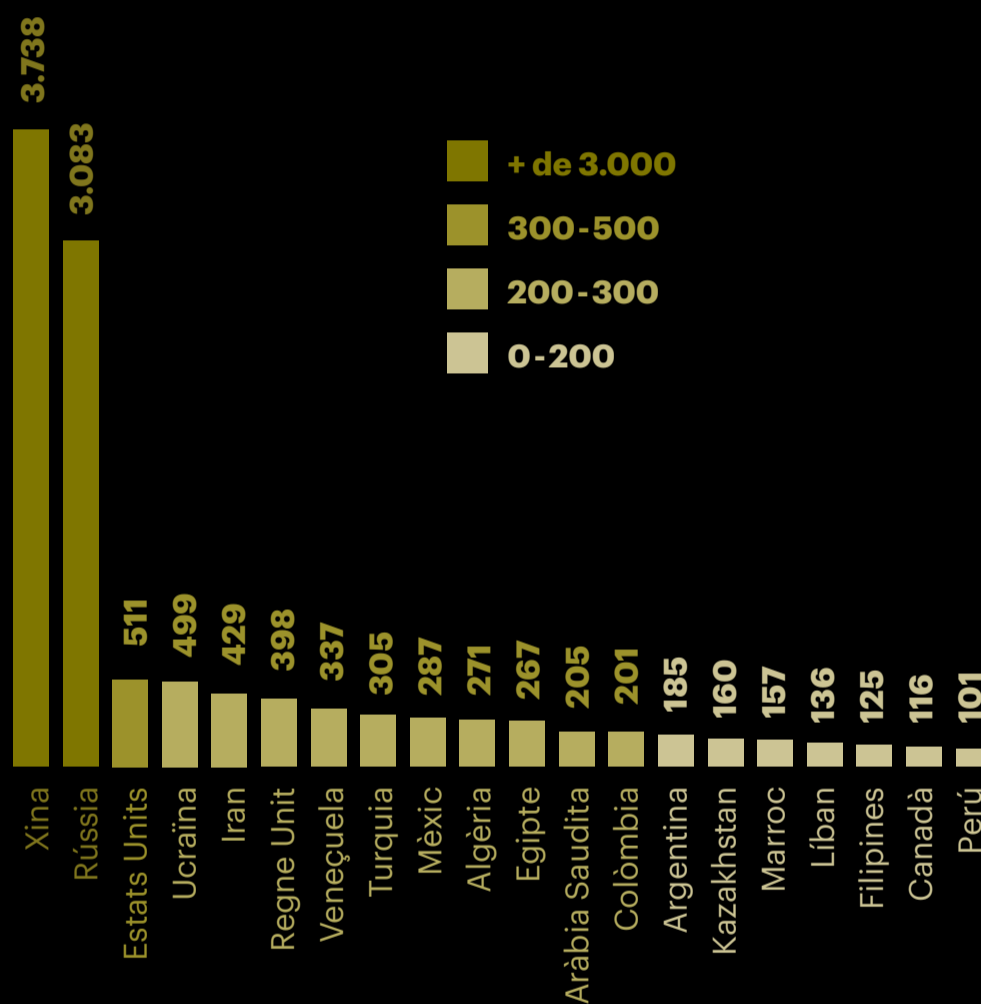
La geografia dels habitatges de luxe

Entre el ventall d'inversions que ofereix la llei, la via preferida per aconseguir la residència -segons les dades parcials que hem pogut obtenir del Ministeri d'Afers Exteriors espanyol- és la del totxo. Malgrat no disposar de dades completes d'inversions en immobles a canvi de residència, la informació facilitada pel Col·legi de Registradors d'Espanya, que es planteja avaluar la influència dels visats d'or en el mercat immobiliari espanyol, s'hi aproxima. El

Top 20 d'autoritzacions de residència per origen de l'inversor

Xifres des de l'1 de gener de 2017 fins al març de 2022

/ GEMMA GARCIA I PAU FABREGAT

seu darrer *Anuari d'Estadística Immobiliària* reflecteix que la compra per part de ciutadania estrangera no comunitària -la que es pot acollir al marc normatiu- d'habitatges de luxe per un valor superior a 500.000 euros -l'import mínim que estableix la llei per aconseguir la residència- ha guanyat pes: en total, es van comprar 2.214 immobles el 2021, l'any de l'informe. Als Països Catalans, segons aquest rastreig, Catalunya és on les compradores que es poden acollir al programa tenen més pes entre les compradores estrangeres (un 51%) seguit del País Valencià (on representen el 44%) i les Illes, on les inversores no comunitàries només ha protagonitzat el 22% de les compres.

Aplanant encara més el terreny, des del 2020, una sentència del Tribunal Suprem espanyol permet que també es confereixi el "visat d'or" a qui es

construeixi una casa d'obra nova, i no només a qui la compra ja construïda, com havia sostingut la justícia fins aleshores.

Les localitzacions predilectes, d'acord amb l'experiència de diferents intermediaris consultats, són ciutats com Madrid i Barcelona o la costa mediterrània: la Costa Brava, la Costa Daurada així com la Costa del Sol. Més enllà d'això, el despatx d'advocats Balcells Group també ha detectat que València ha guanyat interès els darrers anys, i un advocat que prefereix conservar l'anonimat recalca que amb el Brexit la ciutadania del Regne Unit ha passat a optar al programa i mostra un interès prioritari per les Illes.

La geografia de la inversió respon, segons l'investigador Agustín Cocola-Gant, a les zones que menys es devaluen, "molt demandades i amb preus més estables, com el centre de les ciutats i els destins

costaners". Com a expert en gentrificació, turisme i en la plataforma Airbnb, coneix especialment els impactes d'aquestes operacions a Lisboa (Portugal) -una àrea exclosa de la llei des de gener de 2022-, que es poden extrapolar a altres indrets: "Aquests inversors no busquen mudar-se sinó treure'n un rendiment. Han comprat immobles al centre de Lisboa i, com que no tenen l'obligació de viure-hi, els pisos queden sense ús o els cedeixen a una empresa de gestió d'apartaments turístics". A més, Cocola-Gant alerta que les inversions contribueixen a una onada inflacionista perquè s'acaba generant producte de luxe d'un valor mínim de 500.000 euros per atraure aquest tipus de compradores.

L'entramat intermediari

"Tot el que necessites saber", "Tramitem la *golden* »

» *visa per a tu i la teva família de forma ràpida i senzilla, sense que hagi de preocupar-te de res*”, “Ofereim un servei d'assessorament complet multidisciplinari”. Són alguns dels reclams d'entitats intermediàries que es dediquen a la tramitació dels visats d'or i han anat proliferant des de l'any 2013. Es tracta d'un negoci en què participen immobiliàries, bufets d'advocacia, assessories o aconseguidores, que ofereixen atenció personalitzada, assistència administrativa, assessorament en l'estratègia d'inversió o tramitació de la documentació, sigui per mitjà dels consolsats o de la Unitat de Grans Empreses i Col·lectius Estratègics, una dependència del Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions.

En el cas d'un despatx de Barcelona que sempre s'ha dedicat a processos de regularització convencionals, la funció que desenvolupa consisteix, bàsicament, en la gestió de l'expedient d'estrangeria i, per tant, informa la clientela o a la seva intermediària dels requisits i documents necessaris i presenta la sol·licitud per via telemàtica. Qui lidera el despatx, que vol mantenir l'anonimat, explica que no es publiciten ni fan tasques comercials per captar clients inversors: “Això ho fan els intermediaris”.

En canvi, Oscar Turégano, com a director de l'empresa valenciana Emergent Investors, col·labora essencialment amb agències de migració en el país d'origen que li faciliten clientela, però reconeix que, pel fet d'haver treballat a l'Oficina Econòmica i Comercial d'Espanya a Xangai ha pogut establir relacions comercials amb intermediàries asiàtiques. De fet, signa els seus correus electrònics en castellà i en xinès. A banda dels tràmits diversos, Turégano també s'encarrega de l'assessorament immobiliari: “Busco i capto immobles. Hi ha perfils que busquen actius, especialment a Barcelona, Madrid i València, i solen mostrar preocupació per la seguretat jurídica a Barcelona”.

Enguany, des del departament d'immigració de Balcels Group ja s'han tramitat 110 visats d'or i preveuen tancar l'any per sobre dels 120. Cristian Balcels detalla que proporcionen “consells d'utilitat durant tot el procés”, preparen la documentació i també ofereixen assessorament legal fiscal i per a la compravenda d'immobles. Tot i que no s'ocupen de la recerca dels habitatges, per Balcels, es tracta sens dubte d'una part fonamental de l'operació: “requereix un coneixement exhaustiu de les diferents oportunitats de mercat i de les construccions amb major potencial, perquè molts dels nostres clients no només compren per viure-hi, sinó també per llogar o inclús vendre en un futur amb l'expectativa d'extreure'n rendibilitat”. Per això compten amb una xarxa de “partners especialitzats”, amb els quals treballen braç a braç, des d'“immobiliàries especialitzades en estrangers” fins a “empreses de *relocation*”, és a dir, especialitzades en mobilitat internacional.

Sigui quin sigui el lloc que ocupin en la cadena, el Parlament Europeu, en el seu informe de 2021, considera que el paper de la intermediació sovint està envoltat de “manca de transparència o de rendició de comptes” i representa “un conflicte d'interessos, susceptible a l'abús”.

El risc de blanqueig de capitals

Seguir el rastre dels diners en aquestes operacions no és fàcil. Així ho apunten diverses organitzacions internacionals i la mateixa Eurocambra, quan denuncien la manca de mecanismes de control efectius i alerten del risc que Europa

actui com a vàlvula d'escapament de persones que estiguin cometent irregularitats en els seus països d'origen.

Per Lourdes Parramon, cap de Relacions institucionals de l'Oficina Antifrau de Catalunya, els “visats d'or” representen un enorme “risc de corrupció, afavorit per l'opacitat dels capitals i els subjectes que hi ha darrere”. De fet, els darrers anys han esclatat alguns escàndols, com l'operació Laberinto a Portugal; el cas The Cyprus Papers -una investigació d'Al-Jazeera que va revelar que Xipre havia concedit passaports a delinqüents condemnats i fugitius-; la detenció de Keith Schembri, excap de gabinet de l'exprimer ministre de Malta, acusat d'haver rebut 100.000 euros en suborns pels visats d'or de tres ciutadans russos, o una investigació oberta per la Fiscalia búlgara sobre

Portugal, escàndols de

El gener d'enguany, i arran d'un intens debat públic i investigacions judicials que exclou les zones més afectades per la bombolla immobiliària de l'adqu

Marc Iglesias

A principis d'aquest mes de desembre, el Parlament de Portugal rebutjava una moció presentada pel Partit Comunista que proposava derogar la llei que regula la concessió de les conegudes com a *golden visa*. Malgrat que, només un mes abans, el president socialista del país, Antonio Costa, havia declarat públicament que el govern es plantejava acabar amb les residències a canvi d'inversió perquè “ja han complert la seva funció”, els socialistes no van donar suport a la iniciativa. L'argument per defensar la seva negativa va ser que la suspensió era prematura i que calia més temps per avaluar els canvis introduïts a la llei a principis d'aquest any.

No és la primera vegada que el parlament lusità debat al voltant de la supressió d'un programa que, a Portugal, no ha deixat de generar escàndols d'ençà que es va implemen-

tar el 2012 en un context de forta crisi econòmica on semblava que tot valia per atraure inversions estrangeres.

El 2014 va fer-se pública l'Operació Laberint, que destapava una xarxa corrupta que es beneficiava econòmicament de la concessió de les *golden visa* a persones que no complien

els requisits establerts per la llei. L'escàndol generat al voltant de la trama, on participaven alts càrrecs de diferents ministeris, va provocar la dimissió del ministre d'Administració Interna Miguel Macedo, que tenia diversos amics íntims i exsocs entre els principals acusats.

L'afer va desembocar, també, en la suspensió

temporal del programa a principis del mes de juliol de 2015. La mesura, però, va restar en vigor molt poc temps: el 17 de juliol, el portaveu del govern socialdemòcrata, Luis Marques, anunciava la decisió de reprendre la concessió de visats d'or perquè “seria una vergonya per

El Parlament ha rebutjat una moció per derogar la llei que regula el mecanisme, tot i que el president del país s'hi havia compromès

la presumpta venda de passaports a canvi d'inversions fictícies.

Alex Madariaga reconeix que, sobretot quan parlem d'inversió, “hi ha un risc de blanqueig de capitals”. Precisament, atès el risc alt que comporta el mecanisme, David Martínez no comprèn que no s'estableixin controls reforçats: “Són gairebé els mateixos que hi ha establerts per a altres processos ordinaris, amb l'afegit que s'han d'executar dins uns terminis molt reduïts”.

Tothom que tramita una residència per inversió està subjecte a la llei 10/2010 de prevenció de blanqueig de capitals i del finançament del terrorisme, que alhora obliga notaries, bufets d'advocacia i entitats financeres, entre d'altres, a complir la normativa. El mecanisme conegut per les sigles KNC (*know your customer*, és a dir, coneix la teva clientela), explica Madariaga, obliga els agents im-

Corrupció i un fre limitat

Per evitar pràctiques fraudulentoses, l'estat lusità va aprovar una modificació legal del permís de residència a canvi de la compra d'un immoble

Miguel Macedo, ministre d'Administració Interna, va dimitir arran de l'esclat de l'operació Laberint

a Portugal perdre inversions provinents d'altres països”.

El setembre de 2017, una investigació conjunta del setmanari portuguès *Expresso* i del diari britànic *The Guardian* va tornar a catapultar el debat sobre les *golden visa* a l'agenda mediàtica i política lusitana. Les informacions

publicades revelaven, a partir de documents filtrats per alertadores, una llista de personatges condemnats per delictes de corrupció i blanqueig de capitals a altres països que havien obtingut el permís de residència a Portugal. Entre ells hi havia el brasiler Otávio Azevedo -expresident d'una de les constructors involucrades en el cas Lava Jato de corrupció al Perú- i diversos familiars de Manuel Vicente -exvicepresident d'Angola i expresident de la companyia petrolera estatal del país d'Àfrica Central-, acusat de corrupció al seu país i d'intentar subornar un jutge portuguès.

El 2014 va aflorar una xarxa corrupta que cobrava comissions per cada “visat d'or”, amb alts càrrecs de l'administració implicats

El degoteig de casos es va traduir, l'1 de gener de 2022, en una modificació de la llei portuguesa que afectava directament les *golden visa* aconseguides gràcies a inversions immobiliàries. Els canvis suposen l'increment del llindar d'inversió per a algun tipus de propietat i límits en els indrets on poden estar situats els immobles. Així, queden fora del programa les zones més castigades per la turisticació i la gentrificació - Lisboa, Porto i diferents àrees costaneres com l'Algarve- i es limita la possibilitat de compra a les denominades Àrees amb baixa densitat de població.

Aquests canvis legislatius, però, no han aturat un debat que s'ha anat alimentat amb els informes d'institucions de la UE, on denuncien falta de transparència i riscos d'aquests programes. A Portugal, la polèmica continua viva i, de moment, les *golden visa* també. ●

Aquests canvis legislatius, però, no han aturat un debat que s'ha anat alimentat amb els informes d'institucions de la UE, on denuncien falta de transparència i riscos d'aquests programes. A Portugal, la polèmica continua viva i, de moment, les *golden visa* també. ●

plicats a conèixer la seva clientela, la seva activitat i la procedència dels fons: “Tots els professionals que intervenen estan obligats al compliment de la normativa i en el cas que observessin una irregularitat, ho haurien de comunicar al Sepblac”, la unitat d'intel·ligència financera del govern espanyol, que depèn del Ministeri d'Assumptes Econòmics i Transformació Digital. En el moment de publicar el reportatge, i després de més de gairebé un mes d'espera, el ministre no havia contestat a les qüestions de la DIRECTA sobre mecanismes de control i casos de blanqueig de capitals vinculats als visats d'or.

El sistema, però, té esquerdes. Per David Martínez, les empreses intermediàries o facilitadores no queden recollides amb claredat en la llei. Així mateix, el Parlament Europeu, en l'informe de l'any passat, parla de “llacunes” en la prolife-

Per Lourdes Parramon, de l'Oficina Antifrau de Catalunya, els visats d'or representen “un enorme risc de corrupció afavorida per l'opacitat”

ració d'intermediàries. En relació amb les entitats bancàries, actor vital per al tràmit, Madariaga reconeix que han transcendit casos d'incompliment de la normativa contra la regularització il·lícita de capitals. Per exemple, fa poc més d'un any, el Tribunal Suprem va multar el Banc Santander amb 5,5 milions d'euros per incomplir la norma perquè no es van identificar correctament els titulars de diversos comptes.

Transparència Internacional alerta que la “migració d'inversió és una indústria multimilionària creixent”, hi ha moltes compradores interessades i també proveïdores disponibles. Davant d'aquest taulell europeu de residències VIP, l'Eurocambra tem que la competició entre els estats per aconseguir sol·licitants pugui desencadenar una carrera encara més a la baixa per reduir les normes de control. ●

Un laberint burocràtic per milers de persones

Per a bona part de la ciutadania extracomunitària que arriba a l'Estat espanyol, obtenir la documentació que permet l'accés als drets més bàsics sol comportar un inacabable bucle de requisits i tràmits

David Bou

La majoria de persones estrangeres que volen regularitzar la seva situació legal a l'Estat espanyol i poder gaudir dels mateixos drets que les seves veïnes, ha de superar una autèntica cursa d'obstacles. Un cop culminat el mateix procés migratori -que en molts casos no s'arriba ni tan sols a completar- cal obtenir el permís de residència per començar a tenir accés als drets bàsics dels quals gaudeix qualsevol persona amb nacionalitat espanyola. Es tracta d'una autorització que concedeix el govern a les persones estrangeres no comunitàries i originàries de fora de l'espai Schengen per residir legalment a l'Estat durant un període superior a noranta dies.

Ana Gómez-Salas, advocada especialista en migracions i col·laboradora del moviment Regularització ja!, no té cap mena de dubte que l'Estat espanyol estableix “un règim diferenciat en funció de la nacionalitat de la persona que legitima la desigualtat i l'exclusió social, no només en les condicions d'accés a drets, sinó en el mateix procediment i les seves garanties, terminis, condicions i possibilitats de reagrupament familiar i exercici d'altres drets”. A grans trets, hi ha dos tipus principals de permisos de residència: el de residència temporal, al qual es pot accedir a partir d'haver residit tres anys a l'Estat espanyol, i el de llarga durada, accessible després de cinc anys amb permisos temporals.

Tots aquests preceptes estan regulats a la llei orgànica 4/2000, sobre drets i llibertats de les persones estrangeres a l'Estat espanyol i la seva integració social, popularment coneguda com a llei d'estrangeria, així com un reglament que desenvolupa la llei i que va ser modificat parcialment mitjançant un reial decret el mes d'agost. Gómez-Salas considera que “el règim d'estrangeria és del tot selectiu segons la força de treball i genera una desprotecció absoluta perquè dificulta accedir a la residència a la vegada que estableix un sistema de persecució i control de la mobilitat durant aquest temps”.

La jurista ha treballat en molts casos d'aquest tipus i assegura que el procediment més comú d'accés a la residència són les autoritzacions temporals per circumstàncies excepcionals. Aquesta via permet a persones que es troben a l'Estat espanyol en situació administrativa irregular, obtenir un estatus legal si acrediten arrelament laboral, social, familiar i per a la formació, quatre supòsits pels quals, respectivament, hi ha establerts uns requisits específics en cada cas.

El cercle viciós de l'arrelament

Tant en els supòsits de l'arrelament laboral com el social, s'exigeix demostrar una “relació laboral” d'almenys sis mesos en el primer cas, o un contracte de feina en la segona opció. A més, el reconeixement de l'arrelament laboral implica demostrar una estada de dos anys al territori (tres en el cas del social). Tanmateix, la realitat és que hi ha persones que els aconsegueixen amb fins a deu anys de residència. Per a l'arrelament social, a més, s'exigeix acreditar vincles familiars amb altres persones estrangeres residents o presentar un “informe d'inserció social”, és a dir, que demostrï que la demandant està “integrada a la societat”. La norma condiona l'accés a drets bàsics al requisit d'acreditar els mitjans de vida, aquí comença un cercle viciós: no es troba feina perquè no es disposa de permís de treball, i com que no es pot acreditar cap activitat laboral no es pot accedir al permís de residència. “Si bé amb la recent reforma del reglament d'estrangeria s'han flexibilitzat els requisits del contracte de treball, encara és difícil aconseguir una feina amb les condicions que demana la llei d'estrangeria”, explica Gómez-Salas a la DIRECTA.

Aquestes circumstàncies contrasten amb el procediment per obtenir les anomenades *golden visa*, que se sol obtenir mitjançant un tràmit que té una durada mitjana de vint dies, perquè, en el cas dels permisos de residència, es triga entre tres i sis mesos en respondre. “La pràctica administrativa és un àmbit de discrecionalitat i de desprotecció”, rebla l'advocada. Presentar el passaport, una oferta de feina, l'informe d'arrelament, el certificat d'antecedents penals del país d'origen i l'empadronament històric obren la porta a iniciar el tràmit a les oficines d'estrangeria, però el ball de cites prèvies i burocràcia converteixen sovint aquest procediment en una cursa d'obstacles.

El mateix ocorre amb el tràmit de reagrupament familiar que, si bé una persona beneficiària del “visat d'or” pot tramitar per a cònjuges, fills i filles simultàniament a la residència, en el cas del procediment ordinari ha d'haver residit a l'Estat de forma legal almenys durant un any i ha d'haver obtingut una autorització per seguir-ho fent un any més, a banda d'acreditar uns ingressos mínims, disposar d'una feina i “posseir un habitatge adequat”, entre altres requisits.

Ana Gómez-Salas considera que el paradigma amb el qual es tracta la immigració a l'Estat espanyol

“correspon a un règim d'excepcionalitat, perquè l'estat de dret hauria de protegir les persones, però aquesta política normativa provoca el contrari. Per això diem que és una llei racista i colonial”. Tant ella com bona part de la multitud de col·lectius i entitats de persones migrades que han alçat la veu les darreres dècades, estableixen un paral·lelisme històric amb el tractament que les metròpolis europees dispensaven a les colònies: control de la mobilitat i aprofitament de la força de treball. ●

Per Ana Gómez-Salas, advocada i col·laboradora de Regularització ja!, el tràmit per obtenir la residència a l'Estat “legitima la desigualtat social”

/ VICTOR SERRI
I PAU FABREGAT

Visats d'or

Resolució

Màxim de vint dies

Requisits

- Passaport
- Inversió
- Cap estada mínima
- Certificat d'antecedents penals
- Assegurança mèdica

Silenci administratiu positiu

Reagrupament familiar

Simultani

Via ordinària

Resolució:

Entre tres i sis mesos

Requisits

- Passaport
- Arrelament laboral i social
- Estada d'entre dos i tres anys
- Certificat d'antecedents penals
- Empadronament històric

Silenci administratiu negatiu

Reagrupament familiar

Residir almenys durant un any

Autorització per seguir residint un any més

Ingressos mínims

Habitatge adequat i feina

Amaia Nausia

escriptora i historiadora

“La falsa idea de ‘progrés’ històric queda per a l’home heterosexual, blanc i ric”

Text: Anna Iñigo
Fotografia: Carlos Baglietto

Diu Amaia Nausia (Pamplona, 1982) a *Ni casadas ni sepultadas. Las viudas: una historia de resistencia femenina* (Txalaparta, 2022) que situar la mirada als marges del relat històric genera un revulsiu contra la història androcèntrica. Nausia és doctora en Història per la Universitat de Navarra, amb la tesi “Entre el luto y la supervivencia. Viudas y viudedad en la Navarra moderna”, així com responsable de projectes d'Eusko Ikaskuntza (Societat d'Estudis Bascos) i col·laboradora en mitjans de comunicació, com *Berria*, *Gara* i *Euskalerrria Irratia*. Parlem de la seva última obra, que recupera la memòria col·lectiva de les vídues navarreses dels segles XVI i XVII, de la figura de la vídua com un símbol de resistència, de les eines de control social contra les dones i de la importància de la família nuclear en la societat capitalista.

Deia la historiadora Gerda Lerner que “obviar el passat de les dones és una altra manera de fer violència de gènere”. Com es pot fer front a aquesta mena de violència?

Se'ns ha tendit a dir que no hem fet història i això és fruit d'una historiografia amb una mirada molt androcèntrica. Donar importància al passat ens ajuda a entendre com contribuïm també a la realitat actual, i negar les dones en el relat històric és una forma més de violència patriarcal. Lerner parla que les dones hem estat les grans oblidades de la història, i sobretot de la necessitat de fer història des dels marges, i, en el cas de les vídues, els marges dels marges. S'ha considerat vàlida la història política, militar, i institucional i, òbviament, aquí les dones no hem estat protagonistes. No es tracta tant de buscar referents femenins rellevants en el passat sinó de canviar la mirada i veure la resta d'àmbits en els quals sí que hem estat protagonistes i hem contribuït a la història. Cal parlar de la història de les anònimes, de moltes dones que en la seva quotidianitat també van fer història perquè eren exemples de resistència davant el sistema patriarcal.

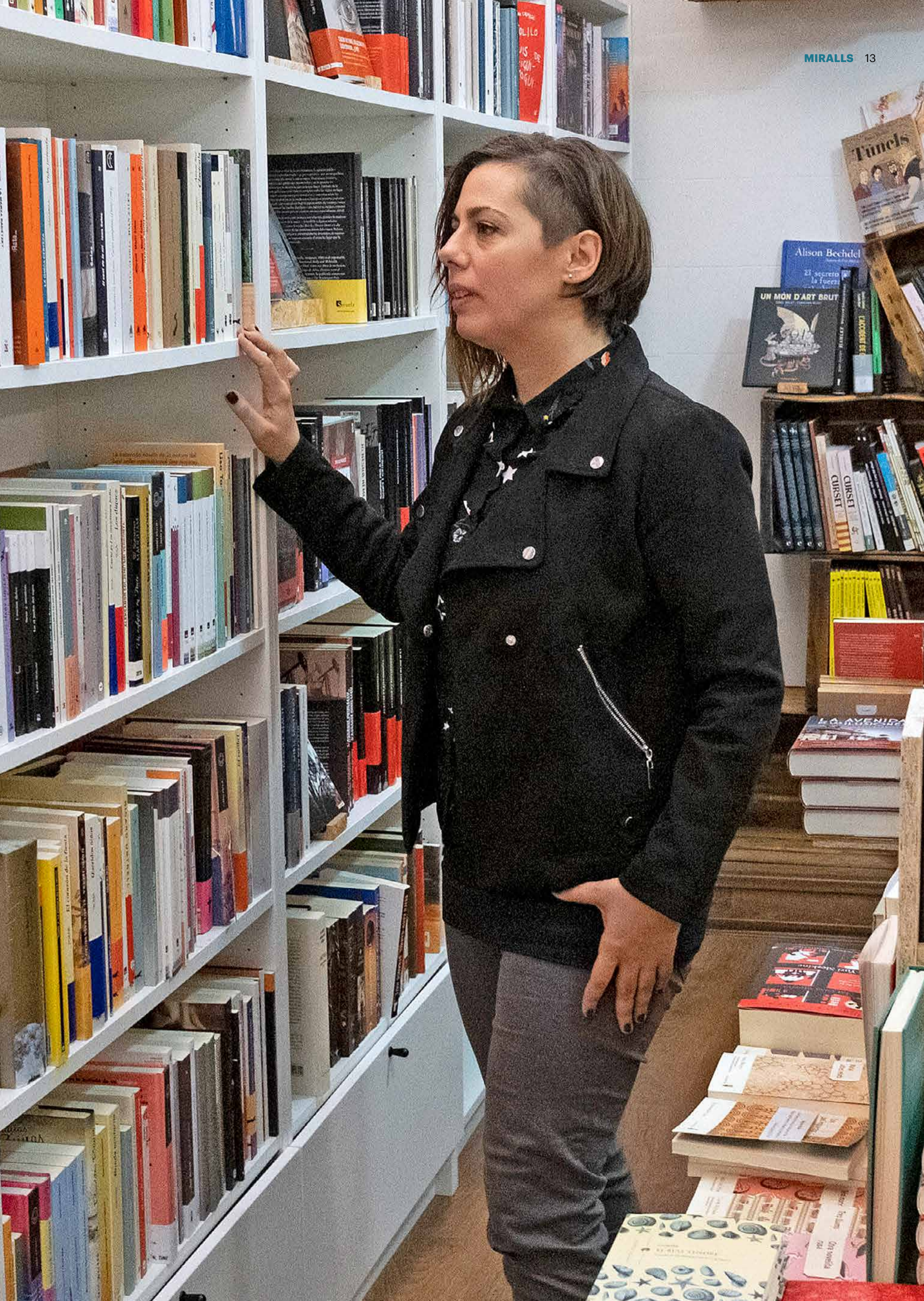
En el llibre *Ni casadas ni sepultadas. Las viudas: una història de resistencia femenina* menciones que l'usdefruit era “un lloc en el qual les vídues podien descansar, protegides i amb instruments suficients per adquirir una major autonomia”. A què et refereixes?

Les vídues vivien en el límit, en una constant disjuntiva, perquè representaven les dues cares d'una moneda: d'una banda, adquirien una auto-

nomia que mai havien tingut com a dones, però, d'altra banda, el control social que s'exercia sobre elles era molt major que el que patien moltes altres dones. L'usdefruit donava a les vídues protecció i descans perquè tenien l'oportunitat d'administrar els béns del marit -una cosa molt pròpia del dret pirinenc, que tenim a Navarra, Aragó i Catalunya-, però era també una manera de controlar-les, perquè es trobaven subjectes a una infinitat de condicionaments morals. Gràcies a la gestió administrativa de la llar es convertien en senyores de la casa i decidien amb qui es casaven els seus fills i filles, qui nomenarien hereu, com administrarien la terra, etcètera. Això també produïa molts problemes familiars, perquè els hereus veien en la vídua un obstacle per aconseguir l'herència. Per això moltes vegades veiem processos en els quals se les acusava de males vídues, d'adúlteres, i fins i tot de bruixes.

Per què la condició de vídua representava la doble cara d'una moneda?

Les vídues representaven tot el que preocupava al patriarcat, perquè eren dones soles, amb recursos econòmics, que no tenien un marit al costat que controlés la seva moralitat i la seva sexualitat, una figura que concitava molta preocupació i que calia vigilar. D'aquí la nombrosíssima legislació, tractats morals, acusacions de bruixeria i literatura existent de l'època del segle d'or. En el context del segle XVI, en què es construeix l'estat modern, estava sorgint el capitalisme i un nou ordre social marcat per una crisi econòmica i demogràfica, la qual cosa porta a un adoctrinament de les dones entorn de la maternitat, les cures i la

renúncia a l'esfera pública per a recloure-les en l'àmbit privat. Enfront d'aquest ideal de feminitat, les vídues representaven la subversió de l'ordre social perquè són una autoritat amb autonomia respecte de la masculinitat.

En el teu anterior llibre, *Vírgenes o putas. Más de 500 años de adoctrinamiento femenino* (Txalaparta, 2020), parles de la perspectiva dicotòmica a la qual es troben sotmeses les dones, cosa que recuperes a *Ni casadas ni sepultadas*. Sempre ha existit aquesta disjuntiva? La dicotomia de la puta o la santa és una forma d'adoctrinament que ens hem de creure les mateixes dones per a justificar el sotmetiment i trobar-li una lògica. En aquest sentit, Gerda Lerner ens parla de com el patriarcat és un sistema que necessita que la humanitat doni una explicació racional i moral a les opressions que ell mateix genera, per la qual cosa, es dota de sistemes i mecanismes per a poder fer virar la responsabilitat de l'opressió al subjecte oprimint, sobretot socialitzant el discurs i fent-lo públic perquè serveixi d'exemple per a la resta del col·lectiu. La verge o la puta, Maria o Eva... Sempre tenint aquesta disjuntiva de com cal ser i castigant la dissidència.

Tractes el fet que a l'edat moderna es va establir un estat de "consciència institucional de la precarietat de la viduïtat" que marcava prerrogatives en l'àmbit processal, laboral i patrimonial. Respon això a una preocupació real de l'Estat o a la figura de la vídua com un subjecte polític crucial per a la proliferació econòmica?

Enviduar equivalia a l'empobriment, independentment de la classe social a la qual la vídua pertanyés. Però no era el mateix enviduar formant part d'una classe social baixa que fer-ho tenint accés a recursos econòmics, de manera que era també una qüestió de classe. La mecànica institucional que va començar a l'edat moderna amb relació a aquesta qüestió de consciència institucional de la precarietat de la viduïtat va molt lligada a les qüestions morals. Els tribunals

La dicotomia de la puta o la santa és una forma d'adoctrinament que ens han fet creure a les dones per donar lògica al sometiment

van començar a dictaminar a favor de les dones perquè consideraven que l'amor matern és una cosa natural i biològica, entenent-lo com quelcom immutable i al qual estem obligades. Les polítiques institucionals d'aquella època, encara que afavoridores de les vídues en molts aspectes, responien a un intent de control, de subjecció davant el perill que representaven amb doble moralitat, basada en polítiques de suposada protecció que no deixaven de ser mecanismes de control estatal.

L'autonomia de la dona en el procés de viduïtat va afavorir l'arrelament del capitalisme? Totes aquestes prerrogatives que es donen a les vídues per a gestionar l'economia del marit anaven acompanyades d'un procés en el qual a les dones se'ls va donar més capacitat de decisió en l'àmbit privat, cosa que no deixa de ser una fórmula per a lligar més encara la dona a la casa i així mantenir la unitat familiar i afavorir la llar com a nucli de producció. Amb l'ús de fruit aconseguien que la vídua romangués a casa se-

va, renunciés a tornar a casar-se i mantingués el seu dot. Si bé l'ús de fruit permetia desenvolupar una autonomia fins al moment no experimentada, era un mecanisme que, més que d'apoderament, generava un lligam de la dona en l'àmbit privat, per la qual cosa afavoria l'economia de l'Estat i, en conseqüència, l'incipient sistema capitalista.

En aquest sentit, la instauració de l'estat modern va anar acompanyada de fortes crisis econòmiques i d'un descens de la població, la qual cosa va comportar una amenaça als drets de les dones. Som en un context similar? Avui ens trobem en un punt molt allunyat al passat i molt pròxim alhora. No és que no tinguem res a fer sinó que hem d'estar alerta, perquè en moments en què el moviment feminista fa un pas endavant sempre li vindrà un contraatac, perquè patriarcat i capitalisme van sempre de bracet. El capitalisme aprèn a explotar la força de treball del patriarcat, que és el que li ha ensenyat a explotar la força reproductiva de les dones. Ens han venut falsament la història com una cosa lineal i de progrés, però la història és cíclica i la de les dones més encara, perquè els discursos i les formes es van adaptant. La falsa idea del *progrés* se l'han quedat els homes heterossexuals, blancs i rics, no pas les dones, les persones racialitzades o les identitats dissidents.

En *Ni casadas ni sepultadas* es pot observar la idea marxista que entoma Silvia Federici de la concepció de les persones com a mà d'obra i la família nuclear com a institució cabdal per a la prosperitat del capitalisme. Com ens afecta la família nuclear en el context actual?

No és casualitat que en el segle XVI s'institucionalitzés el matrimoni i que la família nuclear passés a ser l'eix vertebrador de l'estat modern, que entén cada nucli familiar com un petit estat que ha de funcionar perquè el gran estat funcioni. La família era i és una unitat productiva per a la proliferació econòmica, però també l'exemple d'un nou ordre social en què es dona molta més autoritat a la figura del *pater familias*. En l'actualitat, veiem que aquest model de societat heteropatriarcal i

família nuclear continua arrelat d'una forma increïble. Molt del que tenim avui dia es basa en la construcció d'aquest nou sistema econòmic, en què continua estant tot mesurat i organitzat. Perquè el sistema aguanti en les condicions que ell mateix demanda, existeix la necessitat que visquem en parella heterosexual i amb fills. La mateixa forma que tenim d'adaptar el nostre temps lliure o, per exemple, de compaginar les vacances escolars amb les vacances del treball, és una manera d'adaptar-nos al sistema productiu, per la qual cosa la relació heterosexual representa una unió per a la força del treball.

Amb quins instruments de control social de les dones compta avui el sistema? Com han evolucionat aquests models?

El control funciona a molts nivells, des del control social fins a l'institucional -per mitjà de la legislació-, així com el control moral eclesiàstic, que en el segle XVI i XVII funcionava a través dels patrons de conducta, cosa que tenim tan interioritzada avui dia que no fa falta generar tractats com passava en aquella època. Hi ha un interès clar per mantenir la falsa idea de la pau social, i tota aquella identitat que se sortís del que marcava aquesta pau era castigada, des dels murmuris i la marginació fins als càstigs en termes econòmics.

L'aspecte moral s'ha vist reiteradament utilitzat en la mediatització de les violències sexuals com el cas de les nenes d'Alcàsser, o les

manades de Pamplona o Manresa. És aquest aspecte un mecanisme de control social cap a la resta de dones en l'actualitat?

El control social s'ha instaurat de manera transversal al llarg de la història. En les situacions de violació, les dones havien de demostrar que no havien merescut ser violades abans, durant i després que es produís, cosa que succeeix avui dia, com vam veure amb *La Manada*, i també en molts altres casos en els quals veiem com es fiscalitza el comportament de la dona en l'abans, el durant i el després. En aquest sentit, crec que no ha canviat res més enllà del context social, perquè es continua jutjant la moralitat de la dona que ha patit l'agressió. Jo soc de l'any 82, quan van succeir els fets d'Alcàsser tenia 12 anys, i recordo com el discurs va impactar en les noies de la meua generació en un moment en què començàvem a viure la nostra adolescència. La pressió, la por i el terror estava sobre nosaltres perquè es va articular un discurs de responsabilitat individual de cada nena o dona. D'altra banda, cal destacar la fiscalització femenina dels sentiments. Ho veiem amb el cas de Rocío Carrasco, en com es jutjava el paper de la mare per com hauria d'haver-se sentit, en com hauria d'haver protegit els seus fills o en qualsevol mena de reacció davant la situació viscuda.

Qui són les vídues del segle XXI?

En l'actualitat, les vídues continuen vivint en precarietat econòmica, les seves pensions no equivalen a les dels homes perquè moltes no han po-

Perquè el sistema econòmic aguanti en les mateixes condicions que demanda cal que visquem en parella i amb fills

gut cotitzar pel fet d'estar treballant a casa. Així i tot, la dona vídua d'avui dia no es considera un subjecte polític dotat de la perillositat que tenia en el segle XVI, bàsicament perquè aquest rol ha virat cap a altres dones que viuen una situació de fiscalització constant, com és el cas de les dones solteres, les divorciades, i de totes aquelles identitats i sexualitats dissidents que surten de la norma que demanda el sistema. ●

a doble espai

El cas de Pablo Hasél o la disputa pe

La persecució judicial al raper lleidatà ens revela una disputa entre l'Estat i les empreses supranacionals per determinar les expressions dissidents, però en realitat ambdós àmbits tenen el mateix objectiu: depurar la identitat dels dominats mitjançant mecanismes de control

Iban Martínez Cárcelos

Etnomusicòleg

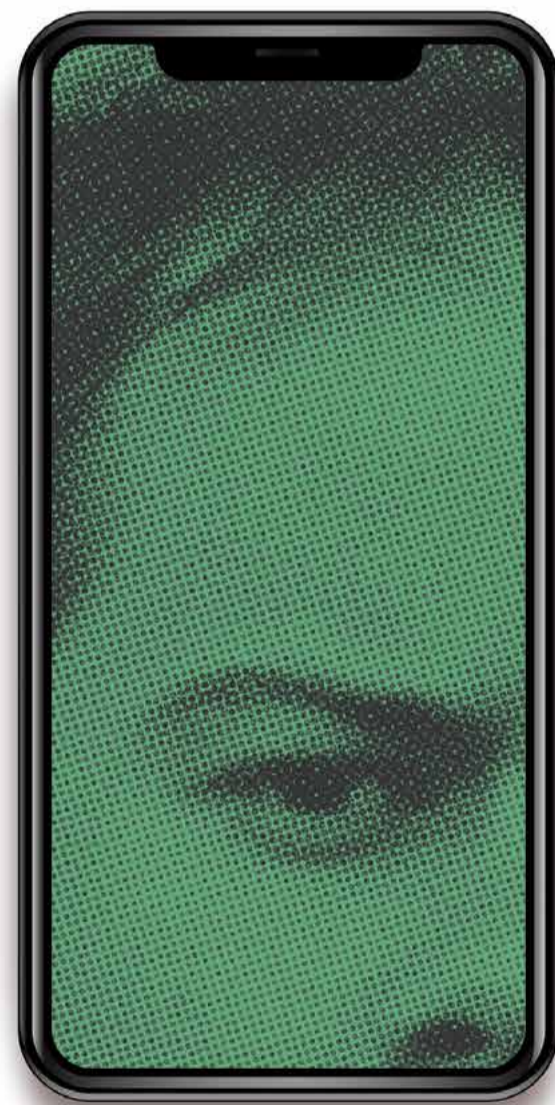
A quarterat en el rectorat de la Universitat de Lleida, en 2020, al costat de desenes de persones, Pablo Hasél va oferir una petita resistència a la detenció com a acte de protesta contra la seva condemna per enaltiment del terrorisme i injúries a la Corona. Després de superar les barricades i els extintors utilitzats per alguns manifestants, els Mossos d'Esquadra van penetrar en el rectorat i ens van donar unes imatges cada vegada més habituals en el marc de repressió en el qual estem instal·lats. Aquest incident va suposar l'acte d'inici d'una sèrie de manifestacions en favor de la llibertat d'expressió. En resposta, les institucions i els seus tentacles mediàtics van assenyalar els manifestants com a violents, tot volent emmarcar el malestar social com a il·legítim. Per contra, entre tot el malestar dels manifestants es podia intuir un sentir cada vegada més ampli en la societat espanyola: l'Estat és injust i contrari a una societat igualitària. Són molts els casos que podrien ser sensibles a ser símbol de la falta de llibertat d'expressió, però han estat les condemnes als rapers catalans els que han suscitat més controvèrsia, en part perquè es podria arribar a intuir una tensió entre el que molts entenen com la crítica típica d'una expressió cultural i el que part del poder judicial observava com a amenaces.

La distància entre la comprensió popular i el que mostra el poder judicial es pot entendre pel fet que els habitants de les institucions judicials operen amb una comprensió determinada del que s'ha de reconèixer com a cultura. Un exemple que ens permet afirmar això és el relat que el Tribunal Constitucional va fer en 2020 en el seu llibre *Los derechos constitucionales. Un paseo por El Prado*, elaborat per dotze magistrats del Tribunal Constitucional, en el marc de la commemoració dels quaranta anys de la institució. Entre totes les pintures del museu madrileny triades per explicar els drets constitucionals, ens semblen rellevants l'elecció de la litografia d'Andreas Pic de Leopold titulada *Vista de la rotonda del Reial Museu* per mostrar l'apartat dedicat a l'article 44.1, en relació amb el dret a la cultura de referència. En aquest apartat, la magistrada Encarnación Roca Trías ens explica que la Constitució imposa l'obligació de tutelar i promoure l'accés a la cultura. Aquest dret, tal com està expressat de forma àmplia, té

un gran marge per ser deformat. Què entenen els magistrats per cultura de referència? Com es projecta als ciutadans en el moment que les autoritats s'atorguen el deure de tutelar la cultura? Amb el que es desprèn d'aquest text podem arribar a dilucidar que el pensament judicial està dirigit a una comprensió de la cultura des d'una visió postfordista, on el ciutadà es dignifica mitjançant la presència en determinats espais i amb una divisió que diferencia entre alta cultura i baixa cultura. En limitar la idea de cultura des d'una comprensió tan classista, el dret a la cultura de referència quedarà restringit, i totes les trames modelades pel poder condueixen a afrontar aquests casos en un marc individualitzant com el de la llibertat d'expressió.

Més enllà d'aquesta disposició, el poder, tradicionalment, ha activat una estratègia per la qual depurava el que era digne de ser considerat cultura sota el seu criteri. Com portava el poder determinades pràctiques culturals a l'oblit per depurar els relats patrimonials coherents amb els seus valors? Mitjançant la fertilització de certs projectes econòmicament o arrelant certes idees, accions i productes des de les institucions. Això feia que tot el que seleccionava el poder com a patrimoni

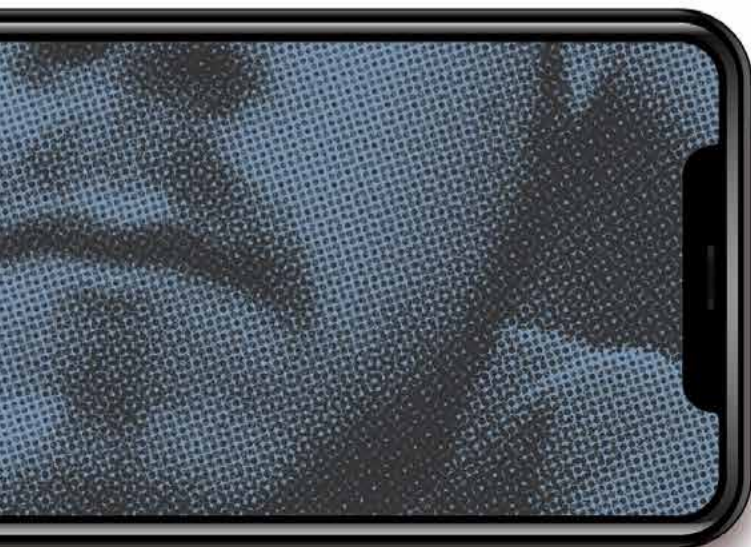
A les empreses que gestionen les xarxes socials els resulta molt lucrativa l'apropiació estètica de la protesta

el control del relat patrimonial

/ BORJA LOZANO

ocupés quasi tots els espais dignificats, així, des d'un abús de memòria de certs elements, altres queien en un abús d'oblit. Aquesta estratègia, a causa de la digitalització massiva que es produeix avui dia, ha quedat obsoleta. En els últims anys hem pogut observar com propostes sonores represaliades pel poder han sigut impossibles de portar a l'esfera de l'oblit mitjançant l'amnistia. Davant d'aquesta situació, el poder judicial ha extremat els seus actes repressius.

El cas de Pablo Hasél, més enllà d'evidenciar les lògiques del poder judicial, ens revela una altra disputa que a vegades es produeix de forma silenciosa, la lluita entre l'Estat i les empreses supranacionals per determinar els relats patrimonials. Mentre que l'Estat vol establir una depuració ideològica de les tecnologies sonores que puguin proposar institucions alternatives, a les empreses que gestionen les xarxes socials els resulta molt lucrativa l'estètica de la protesta, mitjançant una apropiació blanquejant. És a dir, durant el temps que l'Estat ha augmentat el nombre de condemnes respecte a les pràctiques populars assenyalades com desagradables amb actes punitius, YouTube i Facebook han continuat reproduint i compartint allò pel qual aquests artistes han sigut condemnats. Ambdues estratègies han tingut com a objectiu depurar la identitat dels dominats per mitjà del control dels relats patrimonials -d'una forma més evident en el cas de l'Estat i aparentment més innòcua en les empreses que operen en els espais digitals. De fet, avui, tal com exposa Shoshana Zuboff en *La era del capitalismo de la vigilancia* (Paidós Ibérica, 2020), analistes i enginyers treballen des de Silicon Valley per condicionar en massa la població mitjançant un calendari de reforços i deixant escaioles de dades en el nostre consum digital, tot això per dirigir la construcció identitària dels ciutadans amb el propòsit de fer-los econòmicament més rendibles als seus interessos. Així doncs, podem arribar a interpretar que la reacció de l'Estat davant d'aquests casos, sorgeix per la pèrdua gradual de poder sobre el control dels dominats enfront de certes empreses supranacionals. En l'actual conjuntura sembla que tota pràctica cultural divergent serà sancionada o reïficada davant d'aquestes coaccions, el primer pas que hauríem de fer és anomenar i identificar les institucions i els agents de control. ●

pàgina oberta

Lobbies manipuladors amb el control dels transgènics

Des d'organismes com la Confederació de Societats Científiques d'Espanya es pressiona contra l'aplicació d'una sentència del TJUE que estableix mecanismes de prevenció de riscos sobre la nova generació de plantes obtingudes mitjançant l'edició genètica

Joserra Olarieta

Assemblea PAGESA

La Confederació de Societats Científiques d'Espanya (COSCE) ha publicat un informe amb el qual vol pressionar perquè les varietats de plantes obtingudes amb les tècniques d'edició genètica (entre les quals potser la més famosa sigui CRISPR/Cas) puguin ser comercialitzades sense cap mena de control. Com ja es va intentar amb l'anterior generació de varietats transgèniques als anys noranta i dos mil, la COSCE i altres organitzacions europees similars pretenen que se segueixi el model dels Estats Units, on aquestes varietats s'aproven sense cap mena de garantia sobre la seva seguretat, sigui per a la salut o per al medi.

El 2018, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE) va emetre una sentència amb la qual aclaria que les noves varietats obtingudes amb tècniques de mutagènesi aleatòria (produïda amb agents químics o radiació) o dirigida (produïda per edició genètica) han de sotmetre's a una avaluació de riscos abans del seu alliberament o comercialització, tot seguint la directiva de la UE sobre organismes modificats genèticament (OMG) de 2001. La sentència va caure com una bomba entre la Comissió Europea, la indústria biotecnològica i les cúpules científiques del continent, que esperaven que el pronunciament excloués aquestes varietats del procés d'avaluació.

La reacció histèrica de tot aquest lobby, titllant la sentència d'"anti-científica", ha donat pas a tota una estratègia per canviar la normativa europea i eliminar l'avaluació de riscos com a requisit previ. Fins i tot l'ERF (European Risk Forum, ara anomenat European Regulation and Innovation Forum), un d'aquests muntatges típics del gran capital "exclusivament dedicat a millorar la reglamentació de les institucions europees" -ja podem tremolar...-, es va treure de la màniga un "principi d'innovació" segons el qual "totes

les decisions polítiques han de considerar el seu impacte sobre la innovació com a motor de creixement i llocs de treball". Com si la innovació fos en si mateixa un objectiu independent de la utilitat social dels seus resultats...

Amb tot això, sembla que la COSCE està disposada fins i tot a mentir, perquè en el seu informe,

enlloc en la sentència del TJUE, i sembla reflectir més els desitjos de la COSCE que cap opinió del tribunal europeu.

L'informe també diu que "no és possible obtenir varietats mitjançant les noves tècniques d'edició genètica a Europa", la qual cosa també és falsa. A què es dediquen si no molts dels laboratoris de biotecnologia vegetal que proliferen al continent? Es poden obtenir aquestes varietats, però abans de la seva possible comercialització han de passar el procés d'avaluació, això és tot. I és que l'informe, sense cap mena de vergonya, omet en tot moment que l'edició genètica, igual que les tècniques anteriors de producció de transgènics, són tècniques incontrolades, i que tots els efectes imprevistos que produeixen en el genoma obliguen a dur a terme aquesta avaluació de riscos. Un article publicat l'any 2020 a la revista científica *Nature* es titula "CRISPR/Cas produeix el caos cromosòmic" ... Doncs potser vol dir que aquesta tecnologia és un veritable desastre.

Els "assoliments" de l'edició genètica que es presenten a l'informe, en el millor dels casos es troben encara al laboratori. I del laboratori al camp hi ha un llarg camí. De fet, als Estats Units, tot i la total permissivitat, només es venen dues d'aquestes noves varietats de plantes, una de les quals té la gran qualitat de ser tolerant als herbicides (visca la innovació!). Totes aquelles promeses de varietats meravelloses ja ens les feien fa 25 anys amb l'anterior generació de transgènics, i tot el que queda avui dia d'elles és només el seu incompliment. La fam als Estats Units es manté als mateixos nivells ara que quan es van començar a utilitzar els transgènics, i afecta un 10% de les llars, amb un 4% que pateix "alta inseguretat alimentària".

Si la COSCE ha tingut la necessitat de mentir per a justificar la seva postura potser és que els seus arguments no tenen gaire fonament. ●

afirma que la sentència del TJUE diu que "és necessari revisar la normativa relacionada amb les varietats obtingudes per edició genètica perquè aquesta sigui 'clara, basada en l'evidència, aplicable i proporcionada' i prou flexible per fer front als futurs avenços en ciència i tecnologia en aquesta àrea". Aquesta afirmació, però, no apareix

Sabors compartits

La Cooperativa Tres Cadires d'Arbeca (les Garrigues) ha obert el seu obrador de producció de licors a altres productores / CLAUDIA CLAVELL

Els obradors comunitaris, un fenomen en ple auge, plantegen repensar el model agroalimentari fomentant l'economia local i circular i contribuint a fer xarxa

Laura Font Sentís

Un cop per setmana, les nostres avantpassades es reunien als forns comunals i hi feien coure el pa. Aquests espais, on es buscava compartir coneixements, despeses i beneficis, són una de les bases dels obradors compartits o mancomunats, un model que torna a agafar força a casa nostra.

Es tracta d'instal·lacions on persones o empreses poden preparar-hi tota mena d'elaboracions agroalimentàries seguint un registre sanitari. D'aquesta manera, no només promouen i dinamitzen l'economia social, local i circular, sinó que serveixen

per fer xarxa i fomentar un model de producció més sostenible i responsable. Actualment, a Catalunya i les Illes catorze ja funcionen, segons el web Obradors Compartits, però n'hi ha força més de projectats o en fase de desenvolupament.

Dinamitzar l'economia local

Siguin de titularitat privada, pública o mixta, tots els obradors estan units per un objectiu comú: la voluntat d'esdevenir revulsius econòmics, sobretot en zones rurals, origen de la matèria primera. En la majoria de casos, el seu funcionament és similar: les productores fan una sol·licitud

i un cop tenen llum verda hi poden accedir demanant torn i fent un pagament per a cada ús. L'equipament dels obradors és variat; en els més polivalents, on es manufacturen diferents productes -com l'obrador de Tagamanent (Osona)- hi pot haver neveres, pasteuritzadores, forns o fogons; altres tenen una finalitat més específica, com el de la cooperativa Tres Cadires d'Arbeca (les Garrigues) on s'elaboren tota mena de licors i que va obrir el seu obrador a altres productores locals el 2018, per donar-li més rendiment. Aquest espai té un model basat en l'economia social, com molts d'altres de similar tipus. »

» logia. A més, és un dels impulsors d'Obradors Compartits, un projecte que pretén aglutinar i facilitar informació sobre aquestes experiències.

Els obradors compartits busquen ser un trampolí per a l'emprenedoria que no vulgui o no pugui fer-se càrrec de la gran inversió en maquinària que suposa iniciar un projecte agroalimentari. Amb aquesta opció, es pot començar un negoci i, si prospera, ser el pas previ a la instal·lació d'un taller propi. A més, permeten crear llocs de treball, tant per a les mateixes productores com per al personal que els gestiona. Un cas d'èxit és Concactiva (l'Organisme Autònom de Desenvolupament de la Conca de Barberà) que, des de 2007, impulsa diverses iniciatives, entre les quals un viver de celleristes que ha transformat l'economia de la comarca. Tal com explica Josep Maria Selva, tècnic de promoció econòmica de Concactiva, "en la majoria d'obradors hem vist canvis significatius. Abans de la creació del viver de celleristes

hi havia una producció de vi embotellat molt minsa. Actualment, el viver compta amb sis empreses que elaboren permanentment i d'aquí n'han sorgit cinc projectes que s'han instal·lat com a cellers".

Un dels altres principis de Concactiva, i que també segueixen molts altres obradors, és reutilitzar espais en desús. En el seu cas, el viver de celleristes està situat a l'antiga Cooperativa Agrícola de Barberà de la Conca. L'espai cuina (utilitzat per transformació agroalimentària general) es va habilitar en una part de l'edifici de Concactiva; el molí d'oli i el viver de cava, a l'antiga Cooperativa de Montblanc i, la seva oficina, a Santa Coloma de Queralt, BaseActiva, es va instal·lar adaptant unes naus industrials d'una empresa privada que no tenia activitat.

Malgrat tot, un dels principals problemes que troben els obradors compartits és la infrautilització d'espais, així com la manca d'alguns equipaments per elaborar productes con-

crets, especialment en el cas dels obradors públics. Per això, Quim Pérez, responsable de comercialització, màrqueting i dinamització agroecològica de l'obrador Tres Cadires creu que, en el futur, "els obradors públics haurien de servir com un viver i un espai de test, on s'aprengui a fer el producte i a llançar-se al negoci. Paral·lelament, els obradors cooperatius seran espais amb uns quants projectes que compartiran espai, coneixements i recursos, seguint una mica el model de les cooperatives agrícoles".

Valors comuns

Un valor comú en la majoria d'obradors compartits és el fet de seguir els principis de l'economia circular i la sobirania alimentària. La cooperativa L'Obradora, que gestionarà el futur obrador compartit a Manresa, va néixer precisament per la necessitat de deu productores agrícoles de la comarca del Bages que buscaven una manera de reaprofitar els sobrants de les collites. És el cas de la gran-

ja Niu Verd de Sant Feliu Sasserra, dedicada a la cria de pollastres ecològics que vol utilitzar l'obrador per elaborar brous ecològics. Les seves responsables creuen que aquest és el model que millor s'ajusta al seu negoci i, segons explica una d'elles, Judith Saus "ens interessa participar en un obrador comunitari per tenir infraestructures compartides que garanteixin serveis a petits productors, i així poder arribar a la sobirania alimentària i alternatives al model dominant".

Altres projectes han optat per repescar aquelles receptes de reaprofitament que feien servir les seves avantpassades, com ara S'Obrador, a Porreres (Mallorca), on s'elaboren conserves, mermelades, i envasen una varietat de cigró local que està tenint molt bona rebuda. En el seu cas, a més, fomenta la innovació i l'experimentació. Precisament, i segons explica la seva responsable, Marta Terrassa, "la idea va sorgir de la necessitat que els socis i pagesos de l'Associació

Concactiva, a la Conca de Barberà, ha impulsat un viver de celleristes vital en la transformació econòmica de la comarca

El futur obrador compartit a Manresa va néixer de la necessitat de deu petites explotacions de donar sortida als seus excedents

S'Obrador, a Porreres (Mallorca) s'ha especialitzat en conserves i mermelades / APAEMA

Un taller de pastes filades a l'obrador El Quall, a Alpens (Osona) / ARXIU

Al taller de S'Obrador també s'hi envasa una varietat local de cigrons / APAEMA

Molts d'aquests espais com El Quall, al Lluçanès, presten serveis de formació i assessorament a petites productores

que vulguin iniciar un projecte en un obrador compartit. Entre ells, un grup de Telegram general on compartir dubtes i iniciatives, una Xarxa d'Obradors Compartits (fomentada per la Diputació de Barcelona) que ofereix formacions, una posada en comú que també es pot fer d'ateneus cooperatius com el de les terres giro-nines, que precisament La Sobirana aprofita per difondre el funcionament d'espais com el seu.

La socialització i els vincles entre productores també són essencials pel benestar del negoci. Com explica Josep Maria Selva de Conectiva, “des dels diferents viviers intentem incentivar la formació, el *networking* [treball en xarxa] i la col·laboració entre usuàries. De fet, tenim molts casos d'alumnes que esdevenen nous viveristes i a la inversa: alumnes que acaben sent treballadors de les empreses que elaboren als nostres viviers”.

En definitiva, els obradors compartits poden ser utilitzats no només per les productores agroalimentàries sinó que poden ser també l'inici d'una estructura més àmplia amb mercats, comerç i xarxes de distribució. Junts, poden reactivar i empoderar un sector que semblava tocat de mort amb els processos industrials a gran escala. ●

de Producció Agrària Ecològica de Mallorca (APAEMA) tenien per poder donar un valor afegit als seus productes. Així, vam iniciar una investigació per establir quins productes podien funcionar millor. Aquest I+D segueix vigent avui en dia, ja que ofereim un servei als socis de testos per a nous productes i varietats. Si aquestes proves resulten satisfactòries, s'ofereix l'opció de compartir la recepta amb els altres socis perquè pugui ser elaborada en màquina a l'obrador”.

Base cooperativa i social

Si bé la producció agroalimentària és la base dels obradors comunitaris, el seu propòsit habitualment va

molt més enllà. La major part ofereixen altres serveis i, el que és més important, la voluntat de ser una xarxa viva per compartir experiències i coneixements.

Així, en molts d'aquests espais, les productores hi poden trobar un assessorament, que va des de formació per a l'ús de la maquinària fins als passos a seguir per establir un nou negoci. Alguns obradors ofereixen també formacions, com és el cas d'El Quall, al Lluçanès, amb base a Alpens, que ja va néixer precisament amb aquest objectiu. Segons explica Xavier Barniol, director tècnic del Consorci del Lluçanès, “vam promoure aquest equipament per-

què necessitàvem un lloc on dur a terme el curs d'experts en l'elaboració de formatges artesans que fem des de fa deu anys. Ara, podem combinar aquesta formació amb un espai on els mateixos estudiants o altres interessats puguin desenvolupar els seus propis productes”.

A La Sobirana, cooperativa de Santa Coloma de Farners (la Selva) especialitzada en ratafia, també es va més enllà de la producció i es vetlla per donar-se suport entre els diversos projectes que hi participen. “Assessorem productors que vulguin incorporar-se a la cooperativa i hi intercanviem coneixements, per exemple d'embotellatge, produc-

La fractura social s'eixampla al Perú

La destitució del president Pedro Castillo després d'anunciar la clausura del Congrés i la gestió de la crisi per part del nou govern ha encès una onada de protestes i repressió violenta, sobretot fora de la capital

José de Echave Cáceres
Lima (el Perú)

Quan, el 7 de desembre, l'ara expresident Pedro Castillo va anunciar de manera sorprenent el tancament del Congrés i la instauració d'"un govern d'emergència nacional" al Perú, es van desencadenar una sèrie d'esdeveniments, tant a l'esfera política com a la social que estan sacsejant el país andí. Tot just unes hores després de l'anunci de Castillo, en el Congrés es van aconseguir els vots necessaris -cosa que havia estat impossible fins aquell moment- per cessar el president i posar al seu lloc la vicepresidenta Dina Boluarte. Com assenyalen diversos informes i els mateixos testimonis d'assessors presidencials, tot indicava que aquell dia a la tarda el tercer intent del Congrés per destituir el president fracassaria, donat que no comptava amb els 87 vots necessaris per fer fora el mandatari.

Per tant, continua vigent la pregunta sobre del perquè de la decisió, com és possible que el que semblava destinat a ser una nova victòria política per al govern en la pugna que sostenia amb el Congrés va acabar convertint-se en una derrota contundent, que es va expressar en els 101 vots a favor de la destitució de Castillo. Fins ara no és del tot clar què és el que va portar el ja expresident a prendre la decisió de suspendre el Congrés, repetint la posada en escena i utilitzant gairebé les mateixes paraules que el 1992 va pronunciar el llavors president Alberto Fujimori per anunciar la mateixa decisió.

Immediatament després de l'anunci de Castillo, la pràctica totalitat del seu gabinet de ministres va presentar la renúncia, deixant clar que no comptava amb el suport del seu mateix govern, ni tampoc de les forces armades i policials. Hores després, el van detenir quan suposadament intentava arribar a l'Ambaixada de Mèxic per demanar asil. La veritat és que en el llarg historial de cops d'estat o intents de cop d'estat en el Perú, aquest serà recordat com un dels més absurds: el cop feble d'un govern feble que sens dubte estava destinat al fracàs.

Al Perú rural, Castillo és "un dels nostres"

Des del moment en què la nova presidenta va assumir el càrrec i amb l'expresident Castillo detingut, es

van començar a desplegar una sèrie de protestes a tot el país que ràpidament es van expressar en mobilitzacions que, amb el pas dels dies, s'han tornat massives i en algun cas acompanyades de violència. Al tancament d'aquesta edició, els enfrontaments i la forta repressió de les forces policials han deixat almenys 26 persones mortes -algunes de les quals menors-, 600 ferides i més de 300 detingudes, segons la Defensoria del Poble peruana. Els organismes de drets humans s'estan desplegant arreu del país per atendre la greu situació.

Tot i l'estat d'emergència que ha decretat el nou govern, poblacions de diferents parts del país es continuen mobilitzant, sobretot a les zones rurals, en diversos casos marxant fins a les capitals dels respectius departaments i fins i tot a la capital de l'estat, Lima. En diverses ciutats del país s'han produït actes de violència, vandalisme, saquejos i afectacions a la propietat pública i privada. Les manifestants també han pres aeroports durant hores.

Sobretot al sud andí del país, es viu una situació de tensió extrema, amb mobilitzacions, bloquejos de carreteres i enfrontaments entre la població i les forces policials. A Apurímac, Cusco i també a regions veïnes com Puno, Arequipa i Ayacucho, s'estan produint mobilitzacions massives, que tot indica que continuaran creixent. Alguns pobles indígenes de l'Amazònia també estan mobilitzats i, en alguns casos, sobretot des de la selva central, han iniciat marxes cap a la ciutat de Lima.

L'anunci d'avançament d'eleccions per a l'any 2024 per la nova presidenta ha calmat la tensió que es viu a tot el país. Tot i que amb alguns matisos, les demandes principals que se senten als carrers apunten a exigir la dissolució del Congrés, l'avançament d'eleccions generals, la realització d'una assemblea constituent i també l'alliberament de l'expresident Castillo.

A bona part de l'opinió pública peruana l'ha sorprès la contundent resposta de la població, sobretot des de l'interior del país, com a resposta a la destitució de Castillo i la seva posterior detenció. Tot i això, el que queda clar és que sectors importants

Un grup de veïnes de la comunitat de Chilea (a la regió de Cusco) tallen les vies del tren que porta turistes al Machu Picchu

de la població s'han continuat identificant amb la figura de l'expresident. Tot i les denúncies de corrupció i les evidències d'una gestió pèssima, gran part de les classes populars percep Castillo com un dels seus; algú a qui des d'un inici del seu mandat se li ha fet la vida impossible, precisament pel seu origen, pel racisme i el classisme que imperen en el país i perquè no forma part dels grups de poder que tradicionalment l'han governat.

Castillo va arribar al poder el mes de juny del 2021, després de guanyar amb un marge estret unes eleccions generals contra Keiko Fujimori, filla i hereva política de l'expresident Alberto Fujimori. Abans de ser president, havia estat mestre de primària durant una dècada, per després estudiar Psicologia Educativa a la universitat i convertir-se en líder sindical del professorat i, posteriorment, ser secretari general de la Federació Nacional de Treballadors de l'Educació del Perú. Amb 51 anys, els seus orígens en l'activis-

me es remunten a les Rondas Campesinas, organitzacions comunals autònomes sorgides a finals dels anys setanta que defensaven les comunitats rurals de Cajamarca (en un context de conflicte armat intern, marcat per l'activitat armada de Sendero Luminoso i el Moviment Revolucionari Tupac Amaru).

Les percepcions, la identificació i els símbols compten molt en un país com el Perú. El cansament de sectors importants de la ciutadania per les accions de l'oposició, de les forces polítiques que tenen avui el control del Congrés, les campanyes i els biaixos dels mitjans de comunicació, són factors que van provocar que la popularitat de Castillo tingués un creixement sostingut a les enquestes en els darrers mesos. A l'últim sondeig elaborat per l'empresa Ipsos i publicada pel diari de perfil conservador *El Comercio* fa unes setmanes, es pot apreciar que, entre l'abril i el novembre, l'aprovació de Castillo havia augmentat vuit punts i la desaprovació baixava deu punts, malgrat una allau de denúncies de les seves col·laboradores.

Els escenaris possibles

És difícil pensar que un govern sense partit polític, sense bancada parlamentària pròpia -més aviat ostatge de l'actual majoria del Congrés- i, sobretot, amb el rebuig massiu de la població, es pugui mantenir durant molt de temps més actiu. Tot i això, ni Dina Boluarte ni el Congrés semblen estar disposats a cedir les seves posicions. D'una banda, l'executiu ha endurit les mesures per enfrontar l'aixecament de la població i de l'altra, el legislatiu busca dilatar la possibilitat d'aprovar l'avançament de les eleccions.

És important recalcar que el desbordament popular que es veu aquests dies a bona part del país no té lideratges clars, és heterogeni i sobrepasa la

El desbordament popular que es veu aquests dies a bona part del país és heterogeni, no té lideratges clars ni referents organitzatius socials o polítics

capacitat de qualsevol referent organitzatiu, social o polític. Com bé ha emfasitzat el politòleg Steve Levitsky, el Perú pateix una greu crisi de representació política i també social: "Ningú en tota l'elit política (i social) pot respondre amb autoritat a la crisi actual".

La sortida no serà senzilla i tampoc serà semblant a transicions passades (com, per exemple, va ser la de l'any 2000 després de la caiguda d'Alberto Fujimori). Tot i això, des de les entitats de defensa dels drets humans del país s'alerta que el risc d'una sortida autoritària -que, sens dubte, és present- hauria de ser enfrontat amb la recerca de consensos democràtics bàsics expressats en un pla de mínims que servís, en primer lloc, per sortir de l'actual situació d'enfrontament i bloqueig acompanyat d'una violència creixent i, en segon lloc, per establir les bases d'una nova convivència. ●

Costa imaginar que un govern sense partit, sense grup parlamentari propi, ostatge del Congrés i amb el rebuig de la població es pugui perpetuar

La no-violència, víctima de la guerra a Ucraïna

Tot i l'existència d'iniciatives que han mirat de fer front a la invasió russa al marge del relat armamentista, els estats i mitjans occidentals han construït un discurs que contribueix a alimentar l'escalada militar

Maties Lorente

Segons l'Organització de les Nacions Unides, des de l'inici de la guerra a Ucraïna, el mes de febrer, 6.826 civils han mort a conseqüència dels enfrontaments, tot i que alerten que la xifra podria ser encara més gran. Pel que fa a les baixes entre ambdós exèrcits, oscil·len molt en funció de qui les doni, però algunes fonts, com el Departament de Defensa dels Estats Units les situen en 100.000 per cada bàndol.

Les morts i els efectes catastròfics del conflicte, lluny d'incentivar una sortida dialogada, han atiat el foc del militarisme a escala global, especialment pel que fa als països europeus i els membres de l'OTAN. "Com a resultat directe de la invasió russa a Ucraïna, els estats membres ja han anunciat augmentos en els seus pressupostos de defensa, pròxims als 200.000 milions d'euros addicionals durant els pròxims anys", expressava la Comissió Europea el mes de maig en un comunicat de premsa, i comparava l'increment del 20% del pressupost militar a la UE entre el 1999 i 2021, amb el 66% que han viscut els EUA, el 292% de Rússia o el 592% de la Xina.

Pel que fa a l'Estat espanyol, el Centre Delàs d'Estudis per la Pau contempla un augment de la despesa militar fins a arribar a 27.617 milions d'euros, el que representa un 2,17% del PIB. Un informe d'aquesta organització, a més d'analitzar altres partides incloses en els pressupostos d'altres ministeris, a banda del de Defensa, que tenen a veure amb el capítol militar, comptabilitza també les diferències existents entre les quantitats pressupostades inicialment i les executades al final d'any, així com la part proporcional a Defensa dels interessos del deute públic. "S'ha de tornar a emfasitzar que la despesa militar és, des del punt de vista econòmic i social, destructiva de riquesa, perquè els recursos destinats a la producció d'armes representen una pèrdua d'oportunitat", recalquen Xavier Bohigas, Xema Moya i Pere Ortega, autors d'aquest informe, titulat "El colossal augment del pressupost militar de l'Estat el 2023".

Transnational Institute i Stop Wapenhandel són dues organitzacions neerlandeses que treballen en el monitoratge de la despesa militar i que assegu-

ren que "en termes purament militars, les forces russes estan desenvolupant un baix rendiment i Occident ha sobreestimat la seva capacitat estratègica". Com es pot llegir en el seu estudi "Cortina de fum: Com els estats estan fent servir la guerra a Ucraïna per conduir una nova carrera armamentística", "Rússia no representa una amenaça seriosa per a les nacions occidentals, la majoria de les quals són membres de l'OTAN amb una capacitat militar molt superior". En comptes d'això, des d'aquestes organitzacions es denuncia l'increment de la despesa militar europea, un fet que mostra "una visió tossuda i un fracàs per sortir del paradigma actual i explorar solucions alternatives, inclosa la promoció de la neutralitat militar, la diplomàcia, la desescalada i la desmilitarització".

No-violència desconeguda

"Des dels estats i les institucions europees s'està construint un relat que contribueix a la militarització del continent, el que beneficia les empreses armamentístiques", apunta Felip Daza, investigador a càrrec de l'informe "La resistència civil no-violenta ucraïnesa davant la guerra", un projecte conjunt de l'Institut Català Internacional per

la Pau (ICIP) i Novact, amb la col·laboració de la Universitat Friedrich-Schiller de Jena i l'ONG alemanya Corridors. El mes d'abril, dos mesos després de l'inici de la guerra, Daza i la fotoperiodista Lorena Sopena van visitar Ucraïna per conèixer de primera mà quines eren les respostes no-violentes a la invasió russa, mitjançant 55 entrevistes amb actors polítics i socials del país, entre els quals hi ha representants d'institucions públiques, ONG, activistes, acadèmiques i institucions religioses. L'informe ha identificat 235 accions entre febrer i juny de 2022 que van mirar d'obstaculitzar l'operació militar russa.

"Estratègicament, el territori ucraïnès ha sigut molt important i al llarg de la història ha viscut l'ocupació de diferents imperis, des de l'otomà fins al soviètic", explica aquest investigador. "Això ha configurat un tarannà de resistència que ha tingut components de no-violència, bastit a través de xarxes de poder informals que actuen des de l'àmbit local arreu del país i que justifiquen la resposta, tant no-violenta com armada, que es va donar contra la invasió russa".

L'informe de l'ICIP i Novact identifica tres objectius clars, als quals responen les accions analitzades: endarrerir la consecució dels objectius militars, protegir la població civil en zones d'enfrontaments armats i preservar el teixit associatiu i els valors democràtics de la societat ucraïnesa. "Malgrat el fet que les revoltes de l'Euromaidan van acabar de manera violenta, amb la presència de grups feixistes a la plaça, un dels elements que va caracteritzar-les va ser l'aparició de nombrosos grups autoorganitzats amb demandes concretes", detalla Daza. Tal com es descriu en l'estudi, aquesta autoorganització va traslladar-se de les ciutats als pobles i van sorgir molts grups que treballaven en diferents àmbits, com la lluita contra la corrupció o la defensa del medi ambient. "Això ja va generar accions repressives dels governs i els polítics locals contra activistes d'aquests grups, tal com denuncia l'organització per la protecció dels drets humans Khàrkiv", puntualitza l'investigador.

Un cop es va iniciar el conflicte, va començar a ser més complicat distingir entre l'esfera de la mobilització violenta i la no-violenta. D'acord amb

El Centre Delàs contempla que la despesa militar espanyola pot augmentar fins als 27.617 milions d'euros l'any 2023

Cent nou cotxets disposats a la ciutat de Lviv en una acció de protesta per denunciar la mort de nadons a la guerra / ROMAN BALUK

la seva experiència, Daza opina que hi ha moltes interseccions entre ambdues i que s'han generat moltes sinergies amb l'exèrcit ucraïnès, "una institució que compta amb molt de reconeixement social i polític". "Hi ha moltes ONG que estan formant l'exèrcit ucraïnès en l'ús de noves tecnologies i els uniformats reconeixen que les accions militars no haurien pogut prosperar sense la col·laboració de la població local, que moltes vegades estava organitzada en grups que coordinen accions no-violentes", assevera.

Un dels objectius d'aquestes accions no-violentes que més destaca l'investigador és el sistema de protecció de civils que es va iniciar amb la guerra. "Des del primer moment, la societat organitzada ha constituït xarxes de suport per ajudar la població de territoris ocupats a traslladar-se cap a altres regions del país o a l'estranger", relata Daza. Aquestes xarxes estan constituïdes per civils i proveeixen informació sobre les rutes o consells per superar

"Des del primer moment, la societat ucraïnesa ha construït xarxes de suport per ajudar a evacuar les zones ocupades", destaca l'investigador Felip Daza

els punts de control. "Habitualment, parlem de les accions de no-violència en contextos de conflicte social o previs, però mai en context de guerra, i és important destacar aquestes xarxes com a accions que milloren la vida de les persones", destaca. En aquest sentit, ha estat decisiu el paper de les dones, que han liderat moltes d'aquestes tasques de protecció. En el marc d'un conflicte armat, els rols de gènere invisibilitzen les dones, que no es conceben com una amenaça per les dinàmiques patriarcal i això es converteix en una oportunitat per poder moure's amb més llibertat pel territori.

Segons Daza, és molt rellevant destacar les accions no-violentes en el si d'un conflicte armat i en un context d'auge del militarisme. Davant d'aquesta realitat, "el moviment per la pau té l'obligació per treballar en la reformulació del concepte de *seguretat humana*, que ha estat segrestat per les empreses armamentístiques i les representants de la *seguretat forta*". ●

COOPERATIVA AUTOGESTIONÀRIA
www.laciutatinvisible.coop
ATREVEIX-TE A IMAGINAR-LA

LA DES KOMUNAL
COOP

Menú del dia
de dilluns a divendres
de 13:00 h a 15:30 h
Reserves a 93 119 06 92
ladeskomunal.coop

La **Directa** utilitza
els serveis de
foli verd
gràfiques

C/ de la Llibertat 44, Barcelona
foli@foliverd.net

ger
ENTITAT
CULTURAL I
ESPORTIVA

C/del PI 25.Ribes.(Garraf).Països Catalans
08810.Tlf:93 896 12 00.ger@mesvilaweb.com
...aquest estiu posem la directa amb la nova web
www.entitatger.cat

Collectiu Ronda
Defensem tots els teus drets
www.cronda.coop
T. 932682199

CIMERA AL-ASSAD I ERDOGAN: NO, PERÒ SÍ

Malgrat la negativa del líder sirianès a trobar-se amb el seu homòleg turc i principal enemic, la crisi econòmica i energètica i l'interès de Rússia i les petromonarquies aboquen ambdós mandataris al cara a cara

L'anàlisi de Michele Giorgio

Director de la revista 'Pagine Esteri'

Un “no, però sí” plana al voltant de la decisió del president sirianès, Bashar al-Assad, de no reunir-se cara a cara, si més no per ara, amb el seu homòleg turc, Recep Tayyip Erdogan, un dels enemics més aguerrits. L'encontre, sens dubte, tindria gust de victòria per Al-Assad. Erdogan, després de l'inici de la guerra a Síria el 2011, va actuar inequívocament, armant i finançant formacions islamistes contra el govern de Damasc per provocar-ne la caiguda. Però el líder sirianès ha resistit i la poderosa Turquia, mentre bombardeja la població civil kurda a Rojava i al Kurdistan iraquianès, amenaça amb noves ofensives militars. Ara, ha de reconèixer el fracàs de la seva estratègia a Síria, tot i que encara ocupa, de facto, la zona desmilitaritzada d'Idlib. Tanmateix, Erdogan necessita èxits diplomàtics per mitigar les conseqüències de la crisi econòmica turca i la presència de milions de refugiats sirians al país de cara a les properes eleccions.

Sembla que durant almenys tres mesos Al-Assad ha estat resistint la pressió dels aliats russos i iranians que pretenen empènyer-lo als braços d'Erdogan per consolidar la seva influència i presència en territori sirianès. El motiu? Apujar el llistó, apunten diverses fonts, per anar més enllà de

la “pau per la pau” i obtenir garanties sobre el retorn d'Idlib al control de Damasc, i ajuda econòmica i humanitària per superar l'efecte de les sancions nord-americanes (la coneguda com a *Caesar Act*) que ofeguen Síria. Per als sectors opositors d'Al-Assad, en canvi, una cimera entre els líders només seria una “posada en escena” orquestrada des de Moscou, amb poc recorregut, per reforçar la imatge del president sirianès i mostrar-lo com un actor *independent* de Rússia i l'Iran.

De fet, la renúncia de Damasc, gairebé en l'últim moment, a retornar a la Lliga Àrab durant la cimera celebrada a Alger fa poques setmanes, pot haver tingut l'objectiu d'assenyalar que Síria no pensa acceptar les condicions plantejades per l'Aràbia Saudita i Qatar per a la seva readmissió. Altres fonts, però, indiquen el contrari. Tot i la intervenció algeriana, les petromonarquies haurien imposat que Síria segueixi fora de la Lliga Àrab.

Com dèiem, no, però sí. Si vol ser realista, Bashar al-Assad acabarà acceptant el cara a cara amb Erdogan... però amb els seus termes. És a dir, imposar a Turquia la renúncia al con-

trol d'Idlib i la fi de les operacions militars que, a més de copejar l'autonomia kurda del nord, també tenen com a objectiu l'exèrcit sirianès, causant morts i ferits. Entre altres motius, per pal·liar alguns dels greus problemes econòmics a què s'enfronta el país, sense oblidar la recent epidèmia de còlera. Fa uns dies va arribar a Baniyas un petrolier iranià amb 700.000 barrils de cru. Són bones notícies, però, tal com ha advertit el ministre del Petrol i els Recursos Minerals sirianès, Bassam

Tohme, aquest subministrament no resol la crisi energètica que paralitza Síria i que amenaça d'abocar a passar fred a milions de persones durant aquest hivern. Per abordar la situació, el govern ha anunciat que to-

tes les empreses estatals tancaran durant dos dies a banda dels festius aquest mes, mentre que els treballadors malden per arribar als llocs de feina amb el sistema de transport públic a punt de col·lapsar a causa de l'escassetat de combustible.

A tot l'Estat sirianès, els tornejos esportius s'han suspès temporalment i els treballadors han vist retallada la proporció de gasolina subsidiada per l'estat.

La majoria dels camps petrolers sirians estan controlats per les SDF kurdes i per militars nord-americanes i, per tant, fora del control de Damasc. Com a resultat, el preu del combustible per a calefacció importat s'ha duplicat i la benzina per a automòbils no subvencionada ara només està disponible al mercat negre, a preus prohibitius. El 4 de desembre, la ira i la frustració de la població es van traduir en protestes a la ciutat de Suwayda, de majoria drusa, on almenys dues persones han mort a causa dels trets de les forces de seguretat. La comunitat drusa, a més, comença a reclamar una autonomia que segueixi el model de la zona de majoria kurda.

Erdogan té poc interès per als problemes de la vida diària de milions de sirians. La seva sobtada voluntat de restablir els llaços amb Al-Assad té l'únic propòsit de promoure els interessos turcs, començant per buscar la col·laboració de Damasc en accions militars contra l'autonomia kurda. Una petició que el president sirianès és incapaç de satisfer, en bona part tenint en compte la línia triada pel seu gran aliat, Rússia, que ha millorat les relacions amb el lideratge kurd-sirianès en els darrers dos anys. Tard o d'hora es produirà el cara a cara entre Al-Assad i Erdogan, però els resultats d'aquest fan de mal predir. ●

Al president de Turquia li interessa ara explorar l'ajut de Damasc en les accions militars a l'autonomia kurda

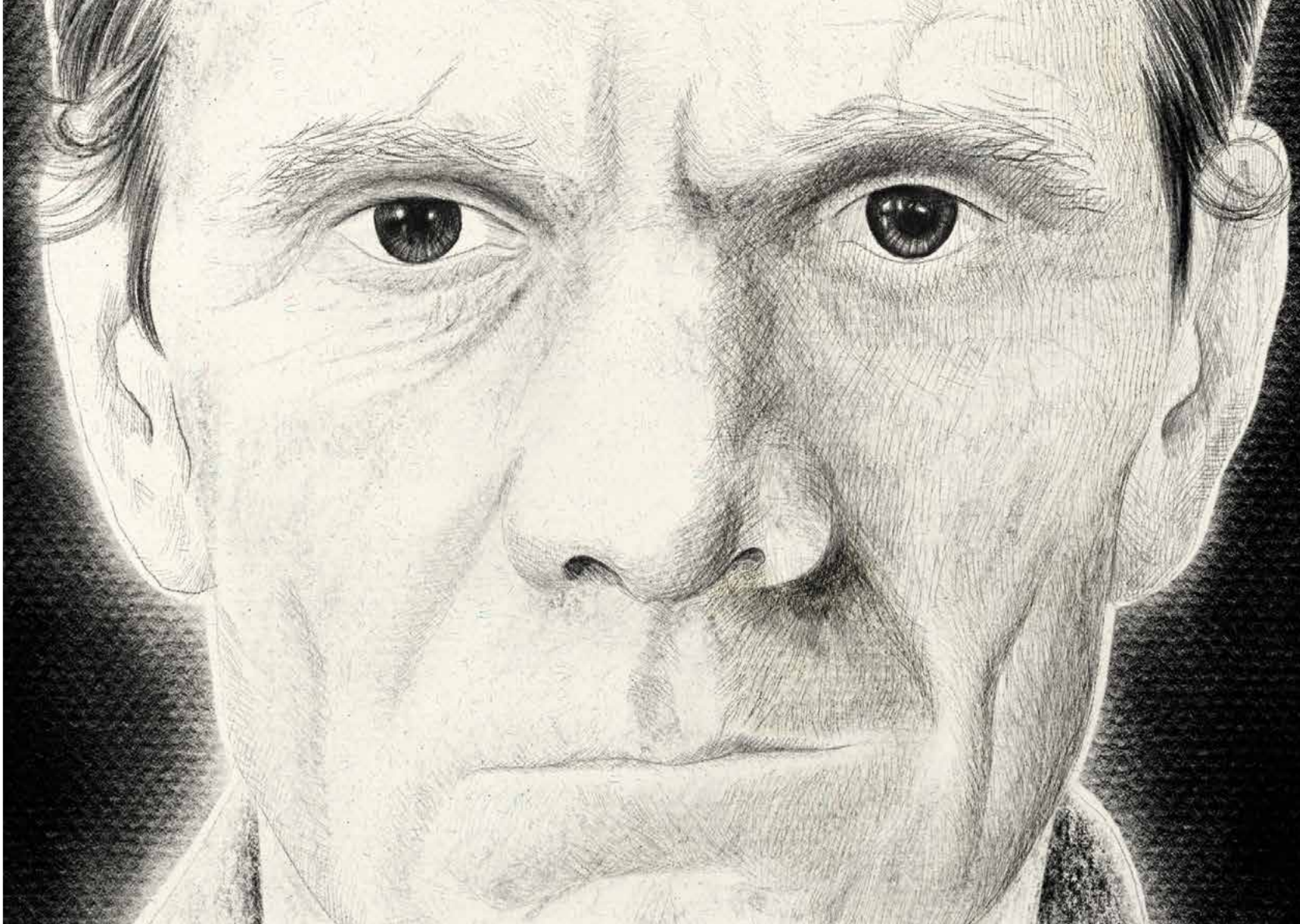

AQUESTES FESTES,
COMPARTEIX
CINEMA...

REGALA EL CARNET
DE L'ÚNIC CINEMA
COOPERATIU
DE CATALUNYA!

ZUMZEIG

Carrer Béjar 53, Hostafrancs
Compra el carnet a zumzeigcine.coop

/ MARC MÉNDEZ

Pasolini, més modern que cap modern

En el centenari del naixement del polifacètic creador italià, s'han publicat en català i castellà alguns dels seus treballs poètics, periodístics i teatrals. Les seves idees continuen interpel·lant-nos

Ivan Alcázar Serrat

“**I**

a mort no rau / a no poder comunicar / sinó a ja no poder ser comprès”, va escriure Pier Paolo Pasolini al recull *Poema en forma de rosa*. L'escriptor i cineasta de Bolonya (1922-1975) encara comunica i interessa avui, però si ara podem comprendre diàfanament Pasolini, no és potser perquè ja s'ha fet massa tard? Perquè els llibres i les idees, que en el seu dia van ser profètiques, excèntriques, impertinents (i, per tant, pertinents), avui poden ser llegides com una autòpsia. Una autòpsia de què? De qui?

Enguany se celebra el centenari del naixement de Pasolini, i també, el de la marxa sobre Roma del feixisme italià. I aquest mateix any 2022, la formació neofeixista Fratelli d'Itàlia ha arribat al poder. Parafrasejant un títol pasolinià, podríem dir que s'ha realitzat “el malson d'una cosa”. Les màscares han caigut i els dos rostres que havien terroritzat Pasolini s'han descobert finalment: d'una banda, el feixisme (que mai no havia desaparegut), i de l'altra, el “neocapitalisme” (sobre el qual ell advertí). Al poema “Una desesperada vitalitat” llegim: “Quant al futur, escolti: / els seus fills feixistes / velejaran / cap als mons de la Nova Prehistòria. / Jo m'estaré allà, / així com cell que són damnar somnia/ a les ribes del mar / on recomença la vida”.

Pasolini va esforçar-se a recollir i testimoniar les formes, llengües, tipus humans i expressions lliures, salvatges, populars i del passat, abans no es desplegues completament la “gran mutació”, l’“aculturació” total i l’homologació aparellada a la “nova edat mitjana” tecnològica. A tal fi, en novel·les, pel·lícules, poemes i reportatges, va fugir del centre i va recórrer la perifèria, per reconèixer i presentar el que el centre (el poder establert, la norma doctrinària, el bon gust burgès) no podia admetre, entendre o permetre: per representar l'irrepresentable.

La rosa dolorosa

A *Poema en forma de rosa*, Pasolini fa balanç i expressa l'angoixa i el dolor d'una vida marcada per la solitud i l'aïllament. Constata que “ningú no l'entén, ni els burgesos ni els bàrbars” (a “Pere II”), i exposa estigmes i traumes sexuals i ideològics, amb el mal averany d'un punt de fuga tràgic (“crido en l'aire hivernal / lluitant com un vell cavall que duen a escorxar”). Orgullós de la seva “monstruositat” i reivindicant la ingenuïtat (l'heroi- »

» ca vocació “de no fixar mai la vida, ni tan sols en el futur”), conscient de la seva “excessiva presència” i fill d’una “llibertat que m’ha massacrada”, reivindica sempre el cor elegíac i l’amor, que “val tot allò que tinc” (escriu a “La realitat”). Al poemari, escrit en la primera meitat de la dècada dels seixanta, s’oblida de les tercines dantesques d’obres anteriors i practica un “alliberament interior” estilístic, amb poemes que són confessions, diaris de judicis (per l’escàndol de *La Ricotta*, episodi inclòs en el film col·lectiu *Rogopag*) i apunts de viatges, somnis o converses amb un ocellot... Enguany, Xavier Valls Guinovart ha traduït al català aquest volum imprescindible, en una bonica edició d’Edicions Poncianes i l’Ajuntament de Barcelona, que compta amb un pròleg de l’historiador Ricard Vinyes.

L’autoretrat fragmentari és un mirall trencat de l’època: Itàlia és “el poble més analfabet / i la burgesia més ignorant d’Europa”, apunta l’autor, que abjura de la dècada anterior (els anys cinquanta), enyora les belles banderes (les vermelles) i es mostra trist per les oportunitats perdudes (“La Revolució ja és només un sentiment”, diu a “Projecte d’obres futures”). El poeta es veu a si mateix com “una força del Passat”, però “més modern que cap modern” en els primers actes de la “posthistòria”. Capaç de mirar els ulls sangonosos del present, alerta del futur que s’acosta a gran velocitat en sentit contrari, i descriu el primer xoc que conduirà al *blackout* de “la nova prehistòria” (“El neo-capitalisme ha guanyat”, escriu). Descregut i decebut, Pasolini imagina exèrcits de combatents revolucionaris ressuscitats, que retornen i esperen infructuosament uns líders que romanen acomodats i impassibles. Exerceix de “poeta civil”, vilipendiat, anguniejat, exhaust, però encara amb forces suficients per estrènyer la tija de la rosa i per cantar el dolor (i el gaudi) apocalíptic de les espines clavant-se-li a la carn: “Només un mar de sang pot salvar-lo, el món, dels seus burgesos somnis destinats / a fer-ne un lloc cada cop més irreal”.

La vida als tuguris

A *Una vida violenta* (1959), Pasolini continua explorant amb afany gairebé documental les vides dels nois dels suburbis subproletaris romans. Se centra en les desventures del Tommaso, un personatge que s’esforça a passar del lumpen al proletariat, trobant la consciència de classe a empentes i rodolons: atracaments, gamberrades amb els *missini* (simpatitzants del feixista MSI), *farres* peripatètiques amb els amics trinxeraires, estades al sanitari antituberculós. Fins al final dramàtic i la redempció, a través del comunisme. Amb aquesta segona novel·la d’una trilogia inconclusa, i després del retrat coral dels *Ragazzi di vita* (*Nois de la vida*, Edicions 62, 1994), publicada el 1955, l’escriptor continua amb un neorealisme brut, a la italiana, amb la violència i la misèria omnipresents, però plenes de grumolls poètics, cançons i moments fraternals. Pasolini emprà eines de periodista quan descriu amb precisió les batudes de la policia secreta, o els grups de dones okupant blocs de protecció oficial. Així, copsa les figures marginades, que retratarà poc després a la seva primera pel·lícula, *Accatone* (1961). Visibilitza els espais

de la cara B de la ciutat. Fixa els dialectes i els argots romans, en una aportació cultural de primer ordre. Una parla popular i informal, que Pasolini va aprendre gràcies als *ragazzi di vita*, i que, en la recent publicació de *La vida violenta* a l’editorial L’Agulla Daurada, Pau Vidal ha traduït al català prenent com a referència la parla barcelonina de la infància de son pare.

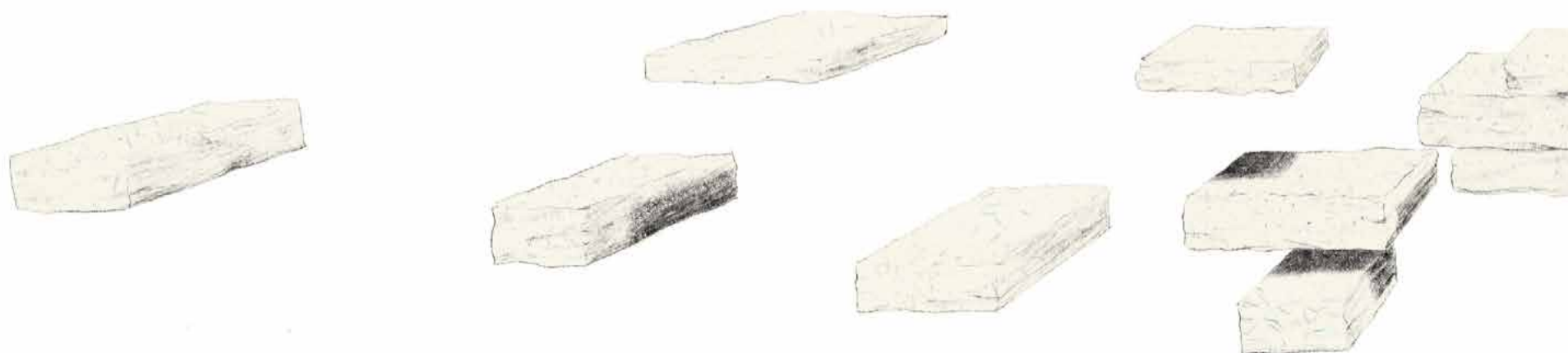
Ciutat meravellosa i miserable

El recull de contes, guions i cròniques periodístiques que aplega *La ciudad de Dios* (Altamarea Ediciones, 2019) descobreix alguns textos pasolinians reveladors, publicats a partir del 1950. La sociologia té el detall de la pintura: a l’enterrament d’un líder sindical, el cronista es fixa en la gentada fent la salutació comunista “com si el puny hagués de sostenir un pes insuportable”. La sèrie de cròniques dels anys 1957-58 per a *Vie Nuove* són el pinyol del llibre: quan Pasolini escriu que la ciutat no sap “si és centrífuga o centrípeta”, proposa un apunt brillant de morfologia urbana que és també una precisa metàfora cultural, perquè la “gran mutació” tindrà lloc quan el centre arribi a la perifèria, absorbint-la i homologant-la, fent-la desaparèixer.

A Roma, després dels *sventramenti* o “esbudellaments” urbanístics que trinxaren el centre històric, van formar-se els tuguris i les barraques perifèriques, i més tard vingué la construcció de barris de protecció oficial, com “camps de concentració” constituïts per la “repetició obsessiva de cases i patis uniformes i uniformadores”, tal com els descriu l’arquitecte Francesco Careri, a l’epíleg de *Maravillosa y mísera ciudad*, la versió al castellà dels poemes romans de Pasolini (editorial Ultramarinos, 2022, amb traduccions de Maria Bastianes i Andrés Catalán). Els erms, les restes del camp o les portes de l’*Agro romano*, espais perifèrics en ple procés de mutació, s’identifiquen amb la moralitat viva i encara no adotzenada de qui els habita: “En los despojos del mundo, nace / un nuevo mundo” (detalla a “Sexo, consuelo de la miseria”). Pasolini, qui afirmà que “els pobres són reals, els rics irreal”, rebutja la falsedat de la ciutat acomodada i es perd pels carrers suburbials: “No hay cena o almuerzo o satisfacción en el mundo / que valgan una caminata sin fin por las pobres calles, / donde hace falta ser desgraciado y fuerte, hermano de los perros.” (“Versos del testamento”).

Diàlegs en present

Per a Pasolini, el poeta ha de ser un ciutadà més, amb el deure principal de viure i treballar en la “realitat històrica”. En el reportatge filmic *Comizi d’amore* (*Enquesta sobre l’amor*, 1965) pregunta a la ciutadania italiana sobre el sexe i els afectes, i al reportatge periodístic *La larga carretera de arena* (del 1959, traduïda a Gallo Nero ediciones el 2018), viatja per tota la costa italiana. L’aproximació pasoliniana a la realitat va més enllà (o més ben dit: ve més ençà) de la pretensiosa objectivitat naturalista o de l’afectada impostura neorealista. Entre el 1960 i el 1970, intercanvia “diàlegs amb els lectors” en les publicacions

Vie Nuove i Tempo. La primera part d'aquestes cartes ha estat reunida a *Las bellas banderas* (Ediciones del Salmón, 2019). Tal com indica Salvador Cobo al pròleg d'aquesta edició, Pasolini hi fa més de pedagog, mestre i amic, que no pas d'erudit, poeta o artista consagrat. En una carta, un miner li escriu: "En la mina donde trabajo, de cien obreros le leen sesenta. [...] Le pido en nombre de todos los mineros [...] que escriba algo sobre la vida que llevamos". I Pasolini es commou. Perquè entén que les històries particulars i irrepetibles converteixen la doctrina en una ideologia rica i infinitament matisada, tal com a la pel·lícula *L'evangeli segons sant Mateu*, del 1964, els rostres de "la plebs" són consagrats. Així, l'excentricitat més radicalment allunyada del centre i més desafiant vers el poder, rau a recórrer els túnels subterranis fins al racó més recòndit; l'abjecció més inconcebible, en acostar-se a aquell lleu somriure quan apareix del no-res; la blasfèmia més imperdonable, en representar la tenebra i expressar amb formes noves el dolor i la llàgrima, la dolçor del món. La supèrbia més insòlita i valenta, en fer-ho, tot plegat, malgrat el perill d'acabar sol, massacrada, incomprès. ●

Més notícies d'un centenari

Teatre

El gruix del teatre de Pasolini fou escrit el 1966, gairebé d'una tacada durant la convalescència d'una úlcera. Experimental i atrevit, al *Manifest per a un nou teatre* explica i defensa la necessitat d'un teatre de la paraula, inspirat en els diàlegs platònics, amb el debat i les idees com a protagonistes, i l'acció escènica reduïda al mínim. Una proposta concebuda com un "ritu cultural" dirigit a grups avançats de la burgesia i a la classe treballadora. Però sembla que fou rebut amb poc entusiasme ("la indiferència és la bala de plom per a l'innovador", deia Gramsci). Les obres, acompanyades pel manifest, han estat publicades per Punto de Vista Editores en castellà (les sis, inclosa *Calderón*, on apareix Barcelona), i en català per Comanegra i l'Institut del Teatre (*Orgia* i *Porquera*).

Novel·la

El díptic compost per *Actes impurs* i *Amado mio* (traducció catalana de Joan Navarro, a Lleonard Muntaner Editor) trasllada a dues *nouvelles* algunes experiències autobiogràfiques de Pasolini, qui durant els anys quaranta va viure amb la seva mare a Casarsa (el Friül). Allà, amb vint-i-pocs anys, va fer de professor i va escriure dietaris intensos dedicats a l'eros gai, que no sempre és alegre. Hi tracta tant el goig com la culpa i descriu els paisatges idíl·lics amb el fons de la postguerra. Citant el poeta Ugo Foscolo, parla de la passió que "comença a assumir l'omnipotència del fat, i obra com si fos l'única divinitat de la vida", un gran tema en la seva existència i obra futura.

Poesia

A l'antologia *La insomne felicidad* (Galaxia Gutenberg, 2022), Martín López-Vega tradueix al castellà les poesies més importants de Pasolini, incloses les versions completes de *Le ceneri di Gramsci* (*Les cendres de Gramsci*) que inclou "Il pianto della scavatrice" ("El crit de l'excavadora"), del 1957. Al pròleg, el traductor assenyala com la poesia va ser el "sistema nerviós" de la producció pasoliniana, i remet a Giorgio Agamben, qui assegurava que el tema de la llengua era "l'originari nucli incandescent" d'on sorgien totes les problemàtiques de l'autor. Així que, d'entre tots els poemes de l'antologia, cal celebrar especialment els escrits en friülà de *La meglio gioventù* (*La millor joventut*), del 1954.

/ MARC MÉNDEZ

malalletra

Si la teva mort fos un vestit

El relat d'Olga Codina

Si la mort fos un ocell, s'aixafaria contra el vidre i li veuríem el ventre obert, esmicolat a contrallum. Incapaços, com vam ser, d'obrir la finestra perquè s'hi escolés una mica d'aire. Volies que ventiléssim l'espai perquè a estones tenies calor i a estones notaves l'ambient carregat, de tantes visites. Entraven i sortien amb els ulls plorosos, però no parlaven de la mort. Els rebies amb un pijama del *mercadillo* que semblava d'un marquès antic, enlairant els braços i somrient al vol, jugant a l'amfitrió, ple i abatut. No hi ha res més bonic que sentir-se estimat, deies ofegat.

Si la mort fos una mosca, l'aixafaria amb el palmell obert sense escrúpols i notaria els últims batecs de les ales entre les línies carneses de la mà. Quedaria una taca negra enmig de la paret blanca i tu apartaries un tros de llençol amb el peu per llevar la cama dreta. Em miraries entre la multitud que et rodeja al llit de l'habitació i em picaries l'ullet verd.

Si la mort fos animal, sens dubte, hauria marxat espantat. Ens hauria vist aixecant la veu per damunt del que està permès a la sala d'espera i trepitjant-nos a totes les converses. Hauria fugit esperitat de veure'ns riure i plorar sense mesura. Hauria desaparegut per si sol sense deixar rastre en veure'ns menjar ensaïmades als peus del teu llit, emblanquinant-nos els dits i rient d'un acudit de l'Euge-

nio. "S'ha fet el miracle!", hauríem cridat. Eres massa jove per marxar, hauríem dit, estava tot perdut, però ara viuràs. Veuràs els teus fills fer-se adults, i podràs tornar a veure el sol, i podràs tornar a casa a menjar uns macarrons, i jugar al solitari, i mirar *Saber y ganar*, i estirar-te al teu llit sabent que tot s'ha acabat i que estàs salvat. Si la teva mort fos un animal, t'hagués deixat viure, espantat de nosaltres.

Si la mort fos una llum, s'enfilaria per les parets de l'edifici i entraria a l'habitació. Arribaria a tu per les escletxes que ens separen. La mort t'hauria travessat i hauries brillat un cop més d'aquella manera tan teva, un bloc sencer de llum amb la mirada eixamplada i honesta, el front suau, els pòmuls afilats i el somriure penjant, sempre penjant, a punt per atrapar-nos.

Si la mort fos una ombra, s'allargaria anxovada a l'ascensor amb nosaltres. Segura d'arribar, ens comprimiria més i més l'espai, alimentada per la nostra por. Si la teva mort fos una ombra, me la posaria de vestit i li estriparia les costures. La rebregaria damunt meu i trauria una ganyota, perquè es veïés fora de si, burlada i feta drap, inservible i absurda. Esperaria que riguessis, enlairant els ulls cansats i jugaríem, una vegada més, a la mort que no ens atrapa, per molt que ens vingui a buscar. ●

/TÀNIA MANZANAL

Agenda Directa 2023

Producte exclusiu per a subscriptores

Aconseguí-la a la botiga en línia directa.cat

12€

En comú, fem camí

Fes-te'n sòcia per 50€ a l'any

LA REPARADORA

Llibreria associativa · Espai Editorial · Pensament crític

C/Reverend Rafael Tramoyeres 8, Benimaçlet (València) larepartidora.org

ressenyες

Utopia llibertària als marges de l'Imperi romà

Josep Pimentel

Joan-Lluís Lluís (Perpinyà, 1963), prolífic escriptor i activista de la llengua catalana, és l'autor d'aquesta magnífica novel·la d'aventures guanyadora dels premis Òmnium i Joan Crexells.

La jove Junil i els seus companys de viatge ens porten pels camins que transiten pels marges de l'Imperi romà al principi de l'era cristiana.

La novel·la ens parla de qui fugí del passat sense mirar enrere, de qui vol construir un present sense els lligams de la societat que oprimeixen i ofeguen. En aquesta fugida es construeix un nou món de relacions, d'afinitats i de complicitats als confins de l'imperi romà a l'època del poeta Ovidi.

Els personatges d'aquesta història sobreviuen a les adversitats, en paraules de l'autor, perquè funcionen com una societat igualitària, perquè funcionen com una Utopia. L'escriptor, en resposta a unes preguntes que li vaig fer a una de les múltiples presentacions d'aquest llibre, admet la influència que ha tingut en aquesta obra el filòsof i pensador anarquista francès Pierre-Joseph Proudhon: és una novel·la llibertària que es mou pels marges de l'imperi romà.

El destí de Junil i els seus companys de viatge podia ser la ciu-

tat de Tomis, cap a on van, una urbs situada als confins de l'Imperi i on es troba desterrat Ovidi, que juga un paper cabdal en la narració. No obstant això, cada un d'ells trobarà el seu destí i s'alliberaran de les cadenes de la seva vida pretèrita. Si voleu saber quin és el destí de Junil i els seus acompanyants, heu de llegir aquest magnífic llibre. Una autèntica meravella, una glopada d'aire fresc en aquests temps d'incertesa. ●

NARRATIVA

Junil a les terres dels bàrbars

Joan-Lluís Lluís
Club Editor
288 pàgines

Una de pirates i altres dissidències contra el poder colonial

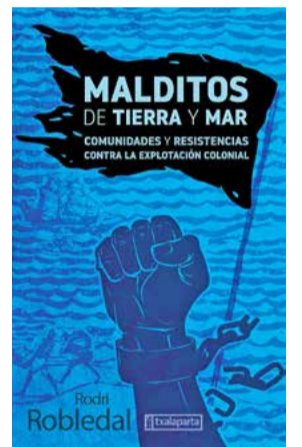
Eloi Latorre

L'anomenada *conquesta d'Amèrica* va ser el primer gran experiment de la història d'imposició d'un sistema colonial, un terme que, no en va, etimològicament pren el nom del tingut per *descobridor* d'aquell territori. Però també fou el laboratori inèdit per a un protocapitalisme basat en la presa de possessió privada de les terres, el comerç transatlàntic de mercaderies i una explotació de la força del treball sense llei que subvertia a la baixa els vells lligams feudals. En van ser víctimes les poblacions originàries, pràcticament aniquilades (particularment al Carib), però també grans contingents humans apressats a Àfrica per servir de mà d'obra esclava, i també grups de població europea forçada a abandonar el continent pel fet de ser pobres, per dur una vida socialment reprovable o per motius de persecució ideològica o religiosa.

El manual *Malditos de tierra y mar* de Rodri Robledal, doctor en Història Contemporània per la Universitat de Barcelona, fixa la mirada en els dos darrers grups per traçar un contrarelat dels tres primers segles de dominació europea a Amèrica -fins al moment de les independències- tot rastrejant individus i col·lectius que van desafiar el poder dels imperis per cercar formes de viure i organitzar-se al mar-

ge d'aquest model. La incapacitat d'exercir el control total sobre unes terres i mars inabastables va possibilitar multitud de provatures dissidents, de les quals la pirateria n'és la més coneguda avui. Lluny de les visions romantitzadores de la novel·la decimonònica i de Hollywood, Robledal indaga en el fonament polititzant i l'alè *antisistema* d'uns personatges que confrontaven l'ordre hegemònic i anaven per lliure (tot i que alguns van acabar al servei de les potències per mitjà de relacions corsàries).

La pirateria va nodrir algun intent notable d'estructura social alternativa al poder establert, com el cas extraordinari de la comunitat bucanera de l'illa de la Tortuga (al nord de l'actual Haití) on, durant unes quantes dècades del segle XVII, s'hi va establir un grup d'uns quants milers de persones foragitades d'altres enclavaments caribenys, amb l'assalt de vaixells com a principal modus vivendi i amb un model d'organització de confraria amarat d'igualitarisme i assemblearisme. La persecució va marcar també la història del cimarronatge, és a dir, els grups de persones d'origen africà que fugien de l'esclavatge i que va produir episodis tan notables com el del quilombo del Palmares, al nord de l'actual Brasil, on es va forjar una comunitat

ASSAIG

Malditos de tierra y mar: comunidades y resistencias contra la explotación colonial

Rodri Robledal
Txalaparta, 2022
211 pàgines

prou organitzada i amb capacitat d'autodefensa que va perviure poc més de cent anys, en bona convivència amb poblacions indígenes.

El volum profunditza també en altes aspectes més anecdòtics però de gran interès, com els amotinaments en vaixells, o les tavernes portuàries com espais de comunicació i propagació d'idees. Un volum confegit sense recerca directa pròpia, a base de buidatge de la literatura, moderna i contemporània existent sobre la matèria però, amb tot, una funcional introducció a un aspecte poc abordat per la història oficial de l'Amèrica colonial. ●

/ VICTOR SERRI

“El riu Cauca també necessita veritat i justícia”

Berta Camprubí

Rudi Estela Posada, activista de Ríos Vivos i el Moviment de Dones Amarú

Rudi Estela Posada és una dona del riu, concretament del Cauca, que travessa Colòmbia des del sud fins al Carib, passant pels Andes. Posada va néixer al departament d'Antioquia, on el riu ha sigut tallat en dos per instal·lar-hi la hidroelèctrica més gran del país i una de les més grans del continent: Hidroituango. És activista del moviment Ríos Vivos, que lluita contra les preses d'aigua a diferents parts del país i coordinadora del Moviment de Dones Amarú. Amb aquest col·lectiu lluita per trobar la veritat sobre les persones desaparegudes: ella mateixa és víctima de la desaparició forçada del seu company fa 32 anys. “Fins ara no hem tingut cap resposta de l'Estat colombià. Què ha passat amb els nostres desapareguts?”, es pregunta. L'activista ha perdut també dos germans, víctimes del conflicte armat a Colòmbia.

Què defensa el Moviment Ríos Vivos?

Defensem l'aigua, la vida i la naturalesa. El nostre propòsit és salvar vides, és en el que més ens hem hagut d'enfocar. La vida humana i la vida no humana: la fauna, la flora, el riu. Estar organitzades ens ha servit per protegir-nos, per prevenir les morts dels nostres companys, perquè en els catorze anys que fa que lluitem han assassinat sis companys. A Colòmbia estan assassinant líders socials, i la protecció que ens brinda l'Estat colombià no ens fa sentir segures. La protecció més valuosa és la que ens autogestionem les mateixes comunitats. Hem lluitat per tenir espais per protegir-nos. Disposem d'una finca col·lectiva, El Refugio, que compleix aquesta funció i també la de protegir la nostra sobirania alimentària i els nostres costums.

Encara hi ha qui pensa que l'energia que es crea per mitjà de les hidroelèctriques és energia neta, responsable. Què els hi diries?

Per a nosaltres, Hidroituango és un projecte de mort i Empreses Públiques de Medellín (EPM), la propietària, és una empresa assassina: ha desplaçat comunitats, ha ocasionat morts, de nou, humanes i no humanes, perquè la natura també està destruïda. Ens tallen el segon riu més gran de Colòmbia per generar energia amb vuit turbines que han deteriorat una muntanya sencera, una muntanya que per nosaltres és sagrada, que té una cultura, una memòria. Hi han excavat 83 túnels. El 2018 va haver-hi una emergència greu perquè es va tancar un túnel, i en destapar-se al cap de quatre dies va causar una allau d'aigua que va inundar diversos municipis del canyó del Cauca. Ara tenim molta incertesa perquè estan a punt de posar les turbines a treballar. Si la represa no comença a funcionar, els posaran una multa. És a dir, a EPM, de la qual és accionista l'alcaldia de Medellín, no li interessen les comunitats sinó aquesta multa.

Per a què servirà l'energia que es fabriqui a Hidroituango?

Part de l'energia es queda al país i anirà, per exemple, destinada a la mineria a cel obert. El 70% del

territori de Colòmbia es pot concedir a la mineria. L'altra part de l'energia pot ser que vagi fora de Colòmbia, però no ens han dit on anirà. Nosaltres proposàvem que, ja que ens veiem afectades per aquest projecte, tinguéssim descomptes en les factures de la llum, però ens trobem que a Antioquia paguem les factures més altes del país.

Aquest projecte ha estat ideat i instal·lat durant els governs uribistes. Creus que el nou govern anomenat progressista de Gustavo Petro, amb una senadora, Isabel Zuleta, que ve del Moviment Ríos Vivos, podria fer alguna cosa per millorar la situació?

Si pogués fer alguna cosa, el que li demanàriem és que desmanteïlli tot el projecte, que no existeixi Hidroituango. Però l'empresa no fa cas de governs. El que sí que hem notat és un canvi en termes de repressió. Fa quinze dies vam ocupar l'edifici d'EPM a Medellín amb una protesta pacífica i després, per primera vegada en la història, vam ocupar i tancar-nos un dia sencer a l'Alcaldia de Medellín. I no va venir ni l'Esquadró Mòbil Antidisturbis (Esmad), no ens vam sentir atacats per la força pública, i això també és molt important. Però el projecte continua endavant de la mateixa manera.

Moltes lluites contra hidroelèctriques estan liderades per dones. Per què creus que passa?

Som les dones les que més hem patit el conflicte armat, per una banda, i la instal·lació del projecte, per una altra. Primer, ens quedem sense marits, sense fills, sense germans. Som les que hem patit més el dolor. I després, Hidroituango contracta els marits de les que encara en tenen i se'n va a treballar per l'empresa. Aquí comencen a instal·lar-se prostíbuls, que ens allunyen dels homes. I a les dones, l'empresa no ens va donar feina i ens va deixar sense treball perquè com a *barequeras* artesanals [cercadors d'or] ens van deixar sense riu. Llitem per trobar veritat i justícia. I el riu també necessita veritat i justícia. ●